

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Marga Hajdin, Nina Kajser, Martina Kočiš

**PODRŠKA HRVATSKE JAVNOSTI SUVREMENIM PRISTUPIMA
RESOCIJALIZACIJE MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA**

Zagreb, 2018

Ovaj rad je izrađen na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Irene Cajner Mraović te je predan na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2017./18.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Rizični čimbenici maloljetničkog kriminala	1
1.1.1. Biološki čimbenici.....	1
1.1.2. Utjecaj skupine vršnjaka i životnog stila maloljetnika	2
1.1.3. Rizici u obitelji	4
1.1.3.1. Nepotpuna obitelj.....	4
1.1.3.2. Obiteljsko nasilje	5
1.2. Zaštitni čimbenici u prevenciji i tretmanu kriminaliteta maloljetnika	7
1.2.1. Uloga obitelji	7
1.2.2. Uloga susjedstva i lokalne zajednice	8
1.2.3. Uloga škole i skupine vršnjaka	9
1.2.4. Neki problematični aspekti prevencije i tretmana kriminalnog ponašanja maloljetnika	10
1.3. Kaznenopravna odgovornost djece i maloljetnika.....	12
1.4. Prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela	17
1.5. Alternativne mjere u tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Europi	21
1.5.1. Učinkovitost alternativnih mjera	24
1.6. Alternativne mjere za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj	26
1.6.1. Načelo svrhovitosti.....	26
1.6.2. Primjer alternativnih mjera u Hrvatskoj: STOP program	29
1.7. Teorijski okvir alternativnih mjera za maloljetne počinitelje kaznenih djela	31
1.7.1. Teorija restorativne pravde	31
1.7.2. Komponente koncepta restorativne pravde.....	32
2. HIPOTEZE I OPĆI I SPECIFIČNI CILJEVI	36
2.1. Ciljevi rada.....	36
2.2. Hipoteze	36
3. MATERIJAL I METODE RADA	38
3.1. Uzorak ispitanika.....	38
3.2. Uzorak varijabli	43
3.3. Metode prikupljanja podataka	47
3.4. Metode obrade podataka	47

4.	REZULTATI	48
4.1.	Deskriptivna analiza	48
4.2.	Diskriminativna analiza	54
4.2.1.	Stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kazneni postupak	54
4.2.2.	Stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela.....	57
4.2.3.	Stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela	60
5.	RASPRAVA	62
6.	ZAKLJUČCI	66
8.	POPIS LITERATURE	71
9.	SAŽETAK	76
10.	SUMMARY	77
11.	PRILOZI	78
11.1.	PRILOZI	78
11.2.	Životopisi autorica.....	82

1. UVOD

1.1. Rizični čimbenici maloljetničkog kriminala

1.1.1. Biološki čimbenici

Istraživanja različitih uzoraka maloljetnih počinitelja kaznenih djela na globalnoj razini, pokazala su kako postoje određene diferencijacije u delinkventnim obrascima ponašanja s obzirom na spol maloljetne osobe, ali samo u sferi teških kaznenih djela, kao što su kaznena djela s elementima nasilja, koja djevojke evidentno puno rjeđe čine od mladića. Međutim, u kontekstu prekršaja i kaznenih djela nižeg stupnja društvene opasnosti, nema prominentnih razlika s obzirom na spol maloljetnih počinitelja, kako u dobi kada počinju s „delinkventnom karijerom“, tako ni u intenzitetu, odnosno u granicama do kojih su spremni ići (iznimka je Južna Europa). Međutim, statistika pokazuje bitno drugačije korelacije kada je riječ o ozbiljnijim prekršajima. Naime, takve delikte djevojke čine značajno rjeđe u odnosu na mladiće, a na počinjenje se odvažuje u kasnijoj dobi, nego što to bude dob kod mladića. I ovdje postoji iznimka, koja se odnosi na maloljetnički kriminalitet u postsocijalističkim zemljama (Junger-Tas i sur., 2012: 196).

U objašnjenju takvih diferencijacija, može se početi od proučavanja bioloških čimbenika temeljenih na prirodnim razlikama između spolova. Ovakva istraživanja su aktualna od samih početaka znanstvenog proučavanja maloljetničkog kriminaliteta. Primjerice, još prije nekoliko desetljeća Maccoby i Jacklin (1980) navode kako neki teoretičari smatraju da se spolne razlike u nasilnom ponašanju, odnosno u potencijalu za agresivnim ponašanjem, kao jednim od rizičnih čimbenika delinkventnog ponašanja, javljaju već u dječjoj dobi. Pokazalo se evidentnim da djevojčice rjeđe reagiraju agresivno, ili je barem ta agresija manjeg intenziteta u odnosu na agresivna ponašanja dječaka. Valja naglasiti da spomenute razlike postoje u različitim kulturama na globalnoj razini, što dodatno ide u prilog teoriji koja polazi od biološki uvjetovanih diferencijacija među spolovima. Istraživanja provedena na blizancima, ali i na biološkoj braći i sestrama koji nisu blizanci, objelodanila su da iako su prediktori delinkventnog ponašanja prirodno podjednaki za oba spola, dječaci su skloniji poremećajima u ponašanju i stoga će češće i s većim intenzitetom nagnjati ka delinkventnim oblicima ponašanja, a upravo takva ponašanja prediktori su antisocijalnog ponašanja (Rowe i sur. 1995; Rutter i sur. 1998; Moffit i sur. 2001). S druge strane, neki autori smatraju kako takva

razmišljanja nisu ispravno utemeljena, budući da treba uzeti u obzir da su biološki čimbenici, odnosno genotip, pod neprekidnim utjecajem okoline, čak i prije stupanja na svijet, odnosno čak i za vrijeme embrionalnog i fetalnog razdoblja (Rutter i sur. 1998). Slijedeći takvo razmišljanje, ne postoje biološke razlike u potencijalu za delinkventnim ponašanjem, nego do razlika dolazi zbog utjecaja okoline i upravo zato se genotip ne može promatrati kao idealan tip, izoliran od utjecaja okoline. Štoviše, evidentno je da okolina ima i uvijek će imati utjecaj na biološke čimbenike i, sukladno tome, utjecaj na ljudska ponašanja. Biološki i okolišni faktori uvijek će se preklapati i međudjelovati.

1.1.2. Utjecaj skupine vršnjaka i životnog stila maloljetnika

Većina djece svoje prvo kazneno djelo ili prekršaj počinu već s početkom životnog razdoblja adolescencije, odnosno s 12,13 ili 14 godina starosti (Junger-Tas,2009). To je još uvijek razdoblje pohađanja osnovne škole i također se još uvijek definiraju kao djeca, barem prema hrvatskome zakonu. Maloljetnikom se u Republici Hrvatskoj definira osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 14 godina, ali još uvijek nije navršila 18 godina (Zakon o sudovima za mladež NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15).

Kako djeca odrastaju, počinju više vremena provoditi sa svojim vršnjacima, a manje s roditeljima, i samim time, više pažnje i značajnosti pridaju osobama s kojima se družu. Do formiranja vršnjačkih grupa dolazi u školi ili u susjedstvu, odnosno na mjestima koja su im zajednička i gdje provode većinu vremena zajedno. Vršnjačke grupe ne moraju uvijek inicirati negativna razmišljanja i zlonamjerne radnje. Štoviše, često stvaraju i potiču pozitivna ponašanja i emocije, poput međusobne psihološke i socijalne podrške (Warr, 2002).

Junger-Tas (2009) provela je istraživanje sa svrhom identificiranja razlika između grupno i individualno počinjenih delinkventnih djela. Jedan od rezultata do kojih je došla jest da su maloljetnička delinkventna ponašanja najčešće produkt vršnjačkih grupa. Vandalizam i provale u zgrade prekršaji su koje je 90% maloljetnika počinilo u sudioništvu. Krađu po trgovinama nešto rjeđe čine zajedno, ali je postotak i u tom slučaju poprilično značajan (između 69.5 i 84%) , dok krađe i iznude obuhvaćaju između 58 i 69.5%. Budući da su to zločini koji zahtijevaju pritajenost i posebne mjere opreza, potrebno je više sudionika koji bi promatrali i

nadgledali „operaciju“. Bitno je naglasiti kako postoje određena odstupanja u različitim društvenim i kulturološkim kontekstima. Naime, pošto je istraživanje provedeno na globalnoj razini, pokazalo se da krađe torbica i novčanika maloljetnici češće čine s drugim vršnjacima u anglosaksonskim i sjevernoeuropskim zemljama, dok su fizički napadi pretežno grupne aktivnosti u anglosaksonskom subuzorku maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Najniži postotak za većinu delinkventnih djela navedenih u istraživanju, prisutan je u Latinskoj Americi u odnosu na ostale nacionalne subuzorke, s iznimkom trgovanja drogom. Iz navedenoga se može zaključiti kako je većina kaznenih djela bila počinjena u suradnji i dogovoru s drugim vršnjacima.

Postoji još jedna bitna razlika između počinitelja kaznenih djela, točnije binarna podjela na tzv. Oportunistička (situacijska) i perzistentna delinkventna ponašanja. Većina maloljetnika svojim delinkventnim ponašanjima može se svrstati pod kategoriju oportunističkih počinitelja, odnosno onih koji koriste prilike koje prepoznaju kao potencijalno iskoristive za počinjenje nekog oblika prekršaja ili kaznenog djela. Takva kažnjiva najčešće su uključuju vandalizam, krađe po trgovinama i sitne krađe te tučnjave. Takva oportunistička ili situacijska delinkventna ponašanja u većini slučajeva, srećom uglavnom prestaju nakon navršene osamnaeste godine života, odnosno ulaskom u punoljetno razdoblje života, koje sa sobom nosi nove odgovornosti i serioznost svijeta odraslih ljudi (Junger-Tas, 2009: 125).

Druga kategorija delinkvenata obuhvaća znatno opasnije obrasce ponašanja, a takvi su delinkventi u pravilu uporniji u počinjenju kažnjivih djela, odnosno čine ih češće i redovito, ne pokazujući intenciju za prestankom, bez obzira na dob i stupanj zrelosti. Takvi delinkventi počinju vrlo rano kreirati svoju kriminalnu karijeru, koja umjesto da slabi i potpuno nestane s godinama (što je slučaj kod kategorije oportunističkih počinitelja), zapravo postaje sve ozbiljnija i neiskorjenjiva. Upravo su zbog takvih atributa skloni stalnom kriminalnom povratu, koji se proteže skroz u odraslo razdoblje života i zapravo im otežava adaptaciju na nove odgovornosti i zahtjeve društva, koji se nameću s procesom odrastanja (Junger-Tas, 2009).

1.1.3. Rizici u obitelji

Osim čimbenika navedenih u prethodna dva poglavlja, koja pokazuju faktor rizika za delinkventna ponašanja, u ovome poglavlju bit će navedeno još nekoliko rizičnih čimbenika u sferi obitelji. Junger-Tas (2009) navodi kako su razvojni psiholozi istraživali utjecaj ponašajnih osobina, odnosno osobina povezanih sa temperamentom pojedinca, došavši do zaključka da su takvi faktori poprilično postojani i nepromjenjivi. U kategoriju faktora povezanih s temperamentom ulaze: socijalna introverzija (izoliranost od ostalih članova društva, osamljenost, često u simbiozi sa socijalnom anksioznošću) ili suprotno tome, socijalna ekstraverzija (komunikativni i socijalno angažirani pojedinci), različiti poremećaji u ponašanju (primjerice ADHD), asertivnost, impulzivnost, razina inteligencije (ispodprosječna ili iznadprosječna), od kojih neki mogu biti u potpunosti, a neki samo djelomično urođeni. Već je spomenuto u prethodnom poglavlju, kako dob i spol pokazuju veliki značaj za delinkventna ponašanja. Dječaci čine značajno više delikata negoli djevojčice, a delinkventna ponašanja svoj vrhunac dosežu u određenom periodu adolescencije, a kako osoba odrasta, tako pada tendencija za počinjenjem delikata.

1.1.3.1. Nepotpuna obitelj

Morash i Rucker (1989) objasnili su kako majčinstvo u tinejdžerskim godinama može predstavljati rizičan čimbenik za buduće delinkventno ponašanje njihove djece. Naime, jako mlade majke, tj. djevojke koje su postala majkama već u tinejdžerskoj dobi, često imaju nizak stupanj obrazovanja, zbog čega im je teško pronaći posao ili mogu obavljati samo nisko kvalificirane i jako loše plaćene poslove. Upravo zbog niskih prihoda, žive u dijelovima grada u kojima su troškovi stanovanja jeftiniji, ali što za sobom povlači mnoge rizične čimbenike navedene u prethodnim poglavljima (alkoholizam, ovisnost o drogama, prisutnost bandi i sl.). Također, s obzirom da su troškovi života i dalje previsoki u odnosu na njihove niske plaće, ovisne su o socijalnoj pomoći, a često im je potrebna i pomoć druge odrasle osobe u odgoju djeteta jer im je teret samohranog roditeljstva naprosto pretežak.

Problematika nepotpune obitelji česti je strukturalni faktor recentnijih istraživanja, do kojeg dolazi nastupom razvoda braka roditelja ili zbog napuštanja djeteta od strane jednog ili oba

roditelja. Taj faktor od iznimne je važnosti, s obzirom da je stopa razvoda braka sve veća u mnogim dijelovima svijeta (Junger-Tas, 2009).

1.1.3.2. Obiteljsko nasilje

Drugi značajan rizičan čimbenik u krugu obitelji svakako je obiteljsko nasilje. Neprihvatljive odgojne metode često uključuju agresivne i nasilne pokušaje discipliniranja, poput fizičkih povreda i nasrtaja na djecu, korištenje psovki, prijetnji i sličnih oblika nedopustivih roditeljskih mjera odgoja. Očevi koji su skloni alkoholizmu ili kriminalnome ponašanju često će biti skloniji nasilnome ponašanju od očeva koji nisu alkoholičari. S druge strane, ako se majka odaje alkoholu, to će isključivo utjecati na njezinu superviziju djece (Sampson i Laub, 1993). Međutim, istraživanja su pokazala kako je ekstremno visoka potreba roditelja za kontrolom djece jednako štetna kao i nedostatak kontrole, odnosno ako je kontrola roditelja prevelikog intenziteta, to također može utjecati na povećanu sklonost djeteta ka delinkventnim obrascima ponašanja jer će nasrtljivo i razjareno tražiti veću slobodu. Ako pak nadzor izostaje, djeca će steći dojam da roditeljima nije stalo do njih i da ih nije briga za njihovu dobrobit.

Reiss i Roth (1993) došli su do vrlo važnih podataka promatrajući različite oblike nasilja među različitim skupinama ljudi. Ukratko, zaključili su kako se obiteljsko nasilje razlikuje od svih ostalih oblika nasilja u tri različita aspekta. Prvenstveno, nasilje koje se odvija između roditelja ili između roditelja i djece jest nasilje unutar trajnih i stalnih odnosa, budući da su članovi uže obitelji najčešće u kohabitaciji na svakodnevnoj razini kroz duži vremenski period. Nadalje, u odnosu na nasilje između nepoznatih osoba, nasilje u obitelji često se reproducira i, konačno, nasilje u obitelji odvija se u privatnoj sferi i stoga je nevidljivo za druge ljude i zbog toga se često detektira.

Sedlak (1991) tvrdi da zlostavljanje i zanemarivanje djece negativno korelira s niskim prihodima u kućanstvu, odnosno, što su niža primanja, to je viša razina opasnosti za djecu da će biti viktimizirana od strane roditelja i obrnuto. Međutim, fizičko zlostavljanje djece ne samo da ostavlja tjelesne tragove i zdravstvene posljedice i poteškoće, već i povećava vjerojatnost da će djeca tendirati kliničkoj depresiji i suicidu. Međutim, za ispravan razvoj djece nije dovoljan samo izostanak nasilja i redovito nadziranje njihovih aktivnosti, već je iznimno važno

sadržajno, kvalitetno i korisno provođenje zajedničkog vremena roditelja s djecom. Veće su šanse da će se kod djece pojaviti tendencija ka kriminalnim oblicima ponašanja, ukoliko izostane roditeljsko prihvaćanje, poštivanje, podrška, poticaj i vjera u vlastitu djecu. Potrebno je graditi odnos povjerenja između roditelja i djece, kako bi se razvijala kvalitetna komunikacija i kako bi djeca znala da se mogu povjeriti roditeljima i od njih očekivati oslonac i zaštitu. Zanimljiv je podatak kako nijedan od ovih faktora nije povezan s obiteljskom strukturom, što znači da svaki tip obitelji ima potencijal da izgradi kvalitetan odnos sa svojom djecom, bez obzira radi li se o samohranim roditeljima, rastavljenima, odvojenima, nuklearnoj obitelji ili obitelji s puno djece. Iz toga se može zaključiti kako su interni obiteljski odnosi i dinamika značajno važniji od same strukture obitelji u učenju i poticanju prosocijalnih oblika ponašanja (Cernkovich i Giordano, 1987). Samohrano roditeljstvo ne mora nužno biti prediktor lošeg roditeljstva.

Loeber i Stouthamer-Loeber (1986b) kreirali su pregled svih obiteljskih istraživanja, koja su bila provedena do 1980-ih godina prošloga stoljeća i slijedeći prikupljene podatke, osmislili su klasifikacijsku podjelu na četiri kategorije, tj. modela „rizičnih obitelji“. U zanemarujućoj obitelji roditelji ne posvećuju mnogo vremena svojoj djeci te ih slabo ili nikako ne nadziru. Takvi roditelji ne trude se provjeriti s kime se njihova djeca druže, gdje provode vrijeme i kakvim aktivnostima se bave. Nadalje, u konfliktnim obiteljima konstantno se reproduciraju konflikti između roditelja i/ili između roditelja i djece, a takvi konflikti često su popraćeni i nasiljem. U takvoj okolini dijete uči da je nasilje jedino sredstvo kojim se konflikti i nesuglasice mogu pokušati riješiti. Devijantni model obitelji tolerira, ili čak potiče, delinkventne oblike ponašanja, poput fizičkih obračuna, krađe i sl., s obzirom da su roditelji skloni kriminalnim i agresivnim obrascima ponašanja, pa to potiču i kod svoje djece. Dezintegrirana obitelj produkt je problema u bračnoj zajednici roditelja, i prije i nakon rastave, a na djecu se odražava zbog nedostatka discipline u odgoju.

1.2.Zaštitni čimbenici u prevenciji i tretmanu kriminaliteta maloljetnika

1.2.1.Uloga obitelji

Obitelj svakako ima neposredan i važan utjecaj na odgoj i ispravan razvoj djece i maloljetnika te zbog toga predstavlja važan zaštitni čimbenik. Stoga, u okviru obitelji, svakako treba izdvojiti Hirschijevu (1969) teoriju socijalne kontrole, kojom je objasnio kako snažna kohezija između članova uže obitelji (djeca – roditelji) pozitivno utječe na dječju spremnost za internalizacijom društveno poželjnih i prihvatljivih norma i vrijednosti, koje im prihvatljivim i poželjnim odgojnim postupcima prenose roditelji. Takva poticajna okolina utjecat će na djecu i maloljetnike da iskažu trud u školovanju, kako ne bi iznevjerili očekivanja roditelja, čime će istovremeno razvijati osjećaj otpora i odbojnosti prema delinkventnome ponašanju.

S druge strane, Junger-Tas (2009) navodi kako je djecu s bihevioralnim problemima, odnosno poremećajima u ponašanju, teško socijalizirati. Međutim, važno je da roditelji kao ključni akteri u procesu socijalizacije djece, ne posustaju i ne dozvole da ih takvi problemi i poteškoće obeshrabre u brizi oko djeteta i njihovu odgoju. U suprotnome, doći će do razvijanja i jačanja agresivnih i antisocijalnih obrazaca ponašanja. To je još jedan u nizu faktora koji dokazuju presudnu i zapravo biološki predodređenu ulogu roditelja za ispravan razvoj i usmjeravanje djece i kasnije mladih ljudi.

Roditeljski nadzor i kontrolu, kao važan čimbenik u odgoju djeteta, istraživao je veliki broj različitih znanstvenika i teoretičara. U tom pogledu, Patterson (1995) svojom teorijom prisile objašnjava kako je roditeljska kontrola zapravo ključni mehanizam za odgoj i ispravan razvoj, a ne privrženost roditeljima, kako to tvrdi Hirschi (1969). Patterson (1995) je, razvijajući svoju teoriju, uspostavio klasifikaciju delinkvenata u dvije skupine: rani i kasni delinkventi. Upravo je za razvoj kasne delinkvencije naglasak na smanjenju roditeljske kontrole, budući da su maloljetnici tada u razdoblju srednje ili kasne adolescencije, za koju je tipično učestalo i većinsko provođenje vremena s vršnjacima. Tako se skraćuje vrijeme koje se provodi s roditeljima, što podrazumijeva smanjeni prostor i mogućnosti za roditeljski nadzor djece.

Hirschi (1990) je u daljnjem istraživačkom radu, u okviru uloge i utjecaja obitelji te sposobnosti samokontrole kod djece i maloljetnika, surađujući s Gottfredsonom, predstavio teoriju koja pretpostavlja kako nedostatak samokontrole može objasniti manifestacija ekstremnih i devijantnih

oblika ponašanja. Prema tome, izostanak samokontrole jest važan čimbenik, štoviše, ono je isključivo uzrok svih oblika devijantnih i kriminalnih ponašanja. Autori smatraju kako to nije urođena, nego naučena osobina, koja se stječe i usvaja u ranoj dječjoj dobi (između osme i desete godine života). Uloga roditelja u stjecanju te osobine jest od iznimne važnosti, s obzirom da su upravo roditelji ti koji bi trebali provoditi najviše vremena sa svojom djecom i osvještivati ih kako da prepoznaju ponašanja koja krše socijalne norme te ih primjereno i nenasilno kažnjavati ukoliko pokažu neposluh. Od iznimne je važnosti naglasiti da ukoliko dijete do navedene dobi ne nauči primijenjivati mehanizam samokontrole u vlastitu ponašanju, utoliko će nedostatak samokontrole postati nenadomjestiva, ili teško nadomjestiva, trajna osobina ličnosti.

1.2.2. Uloga susjedstva i lokalne zajednice

Iz prethodnog kratkog teorijskog uvoda u važnu i presudnu ulogu obitelji za ispravan razvoj djece i maloljetnika, može se primijetiti kako je Hirschi (1969) uvelike pridonio tom opusu. Međutim, javile su se i kritike na njegovu teoriju socijalne kontrole. Jedna od kritika fokusira se na mikro i mezo karakter te teorije, odnosno smatra da je Hirschi pre naglasio obiteljsku ulogu, a zanemario važnost i utjecaj šire socijalne okoline (Junger-Tas, 2009). U prilog takvih kritika ide Kornhauserovo (1978) objašnjenje kako dezorganizirana susjedstva nisu funkcionalna u uspostavljanju i održavanju socijalne kontrole, stoga mjesto prebivališta ima prilično važnu ulogu u odrastanju i razvoju mladih ljudi. Sampson i suradnici (1997,1999) otišli su korak dalje u tom smjeru, razvijajući kolektivnu efikasnost kao koncept kojim se apostrofira potreba za pojačanom kohezijom među susjedima i sugrađanima, putem međusobnog povjerenja i solidarnosti, jer će samo tada ljudi biti potaknuti provoditi i primjenjivati neformalnu socijalnu kontrolu, odnosno s punim povjerenjem surađivati s institucijama formalne socijalne kontrole. Dakle, kolektivna efikasnost postoji u susjedstvima u kojima građani međusobno komuniciraju i iskazuju solidarnost i podršku, jer se samo u takvom okruženju može efikasno provoditi nadzor nad djecom i mladeži. Važno je, međutim, naglasiti kako postoje „lošija“ susjedstva u kojima je iznimno nizak stupanj kolektivne efikasnosti, zbog nedostatka socijalne kohezije i izoliranosti stanovnika od ostalih susjeda, a do čega dolazi radi postojanja niza snažnih rizičnih čimbenika, poput visoke razine siromaštva. Nadalje, strukturu građana takvih susjedstva često čine pripadnici nacionalnih manjina, pripadnici različitih etničkih porijekla, samohrani roditelji itd. Stoga, okolina u kojoj

obitelj živi te neadekvatni stambeni uvjeti mogu uvelike utjecati na kvalitetu života i ispravan razvoj djece i mladih ljudi (Sampson i Laub, 1993).

Općenito se pokazalo u različitim istraživanjima kako su stope kriminala u ruralnim područjima manje od stopa u urbanim središtima, odnosno gustoća naseljenosti i veličina grada pozitivno koreliraju sa stopama kriminala. Po istome principu javljaju se i drugi problemi, poput bihevioralnih, emocionalnih te psiholoških problema, koji se, dakle, češće događaju u velikim gradovima, nego u seoskim područjima (Rutter, 1980).

Rutter (1980) navodi kako objašnjenje takvih trendova nije u disproportionalnom migriranju problematičnih i delinkventnih ljudi u veće gradove, već je korijen problema u tome što je u gradovima veća mogućnost za izloženost različitim problemima, koji se u ruralnim i tradicionalnijim područjima još uvijek rjeđe javljaju, npr. nezaposlenost stanovništva, nizak socioekonomski status, poteškoće u braku, rastave braka ili odvajanje od partnera, alkoholizam i sl.

Laub i Sampson (1993) primijetili su da velika, nesređena i dezorganizirana urbana središta uzrokuju pojavu straha među građanima, čime se reducira potencijal za socijalnu kontrolu, budući da se ljudi boje da će reakcijom na delinkvenciju ugroziti vlastitu sigurnost. Iz tog razloga radije biraju indolenciju kao vrstu obrambenog mehanizma od delinkvencije i kriminala. U takvim siromašnijim susjedstvima često žive pripadnici različitih nacionalnih manjina i različitog etničkog podrijetla, što može dovesti do formiranja različitih bandi, čiji su članovi mahom maloljetnici i mladi ljudi.

Durkheimovskim rječnikom moglo bi se reći kako je veći stupanj anomalije prisutan u većim gradovima, a istovremeno je manja razina solidarnosti među sugrađanima.

1.2.3. Uloga škole i skupine vršnjaka

S obzirom na znatnu količinu vremena koju djeca i maloljetnici provode u školi, lako je pretpostaviti da ima velik utjecaj na njihov razvoj i sazrijevanje. U nekim slučajevima, škola kao odgojno-obrazovna institucija, nema toliki utjecaj, koliki je utjecaj samih vršnjaka s kojima se pohađa nastava. U svakom slučaju, škola uz obrazovanje i stjecanje različitih praktičnih vještina i

kompetencija, sudjeluje i u odgoju i ispravnom razvoju djece i maloljetnika te ima važnu ulogu u provođenju socijalne kontrole (Gottfredson i Hirschi 1990).

U školi su djeca okružena velikim brojem druge djece i vršnjaka, s kojima stvaraju određene veze na temelju sličnosti ili zajedničkih interesa. Thornberry je sa suradnicima (2003) proveo longitudinalno istraživanje sa svrhom otkrivanja obrazaca koji su ključni u procesu povezivanja mladih ljudi s vršnjacima i sudjelovanju u počinjenju delinkventnih djela. Istraživanjem je otkriveno kako adolescenti, koji su uključeni u delinkventne aktivnosti, traže prijatelje koji prakticiraju sličan životni stil. Često se maloljetni delinkventi grupiraju u bande, u kojima im je olakšano sudjelovanje u prakticiranju delinkventnih i nasilnih djela, zato što bande imaju vlastite norme, procese i mreže u kojima se maloljetnici osjećaju slobodnijima i sigurnijima činiti delikte. Thornberry navodi tzv. „pull“ i „push“ faktore, koji imaju značajan utjecaj na pridruživanje bandama. *Pull* faktori uključuju sve one karakteristike bandi koje maloljetnicima djeluju zanimljivo, dopadljivo i primamljivo, poput zajedničkog provođenja vremena članova bande i sudjelovanja u onome što oni unutar grupe definiraju zabavnim i uzbuđujućim aktivnostima. *Push* faktori djeluju zbog otegotnih okolnosti u kojima maloljetnici žive, a uključuju strukturalne nepravilnosti, život u depriviranim susjedstvima, loš uspjeh u školi i ranu kriminalnu karijeru, odnosno rani ulazak u svijet delinkvencije.

1.2.4. Neki problematični aspekti prevencije i tretmana kriminalnog ponašanja maloljetnika

Junger-Tas (2009) objašnjava, u okviru intervencija i programa prevencije kriminalnog ponašanja maloljetnika, kako je uistinu iznimno težak zadatak osmisliti u potpunosti efikasan tretman za preodgoj perzistentnih počinitelja, budući da su oni dugotrajno izloženi obično višestrukim rizičnim čimbenicima. Štoviše, ako tretman i rezultira određenim poboljšanjem i napretkom, čim se počinitelji vrate u njihove kriminogene okoline, odmah se sve vraća na prvobitno stanje jer se lako ponovno akomodiraju na tretmanom potisnute obrasce ponašanja.

Stoga, ovdje ponovno valja naglasiti važnost susjedstva i ukupne lokalne zajednice kao zaštitnog, odnosno rizičnog čimbenika. Iz potonjeg se lako može zaključiti da je sav trud i rad s maloljetnim

počiniteljem neučinkovit, ukoliko se maloljetnik vrati u okolinu u kojoj ne postoji, ili je izrazito niska, razina kolektivne efikasnosti i socijalne kontrole.

S druge strane, Junger-Tas (2009) izvještava da su se preventivne mjere pokazale učinkovitima u sferi maloljetnih situacijskih počinitelja kažnjivih djela. Naime, pokazalo se da efektivan rad na reduciranju potencijalnih prilika za počinjenje delikta, supervizija i kontrola, razne alternativne mjere paralelno s formalnim intervencijama, odvratanje pažnje s nepoželjnih na društveno poželjna ponašanja i sl., zaista pomažu u smanjenju i prevenciji blažih oblika delikata. Pomoć susjedstva s izraženom socijalnom kohezijom te suradnja s institucijama formalne socijalne kontrole može biti vrlo efikasna u eksterminaciji impulzivnih i situacijskih oblika delinkvencije.

Bilo koji program prevencije delinkventnih ponašanja mora djelovati u širokom rasponu, odnosno obuhvatiti čim više elemenata uzročnog lanca, budući da su svi rizični čimbenici u vrlo kompleksnom suodnosu, tj. međusobno su povezani (Junger-Tas, 2009).

Junger-Tas (2009: 134) također upozorava kako u takvim preventivnim programima uvijek dolazi i do etičkih i moralnih dilema. Naime, teško je sa sigurnošću predvidjeti potencijal za kriminalno ponašanje i tvrditi da ukoliko se ništa ne poduzme, utoliko će se takva ponašanja provesti u djelo. U provedbi eksperimentalnih programa lako se može zanemariti takva dilema, ali ako se želi razviti konkretna preventivna mjera, tada se ne može oglušiti na prisustvo etičke neodumice. Dilema se odnosi na pitanje može li se opravdati interveniranje u privatne živote ljudi na temelju pretpostavki koje imaju statističku neospornost na prosječnoj razini, ali uz moguća odstupanja na individualnim razinama? Na kojim znanstvenim i moralnim temeljima se može zahtijevati da sudjelovanje u određenim programima bude obavezno? Tradicionalno, sudska vlast ne intervenira ukoliko ne postoji opravdana sumnja na prisutnost ozbiljnih problema u životu djeteta ili maloljetnika. Međutim, postojanje ozbiljnijih problema u obitelji i u školi ne mora nužno značiti da istovremeno postoji i prisutnost delinkventnih oblika ponašanja. No, što se ranije intervenira, mogu se postići značajno bolji rezultati, od onih rezultata koji se postižu kasnijom intervencijom. Točno određeni slučajevi trebali bi se razmotriti i uzeti u obzir, odnosno slučajevi koji podliježu kriterijima koje su razvili znanstvenici i stručnjaci. Prvenstveno, treba uzeti u obzir kako je uistinu moguće detektirati obitelji koje pokazuju toliko veliki broj rizičnih faktora, da za njihovu djecu postoji znatna opasnost za razvijanjem delinkventnih i kriminalnih obrazaca ponašanja. To bi bio

odlučujući čimbenik koji bi omogućio pravo, odnosno koji bi legitimirao zajednicu i nadležne institucije za provedbu preventivnih mjera, kako bi se djetetu, ali i obitelji, čim prije pokušalo pomoći, jer su tada veće šanse za napretkom. Nadalje, pogrešno je tvrditi kako je odgovornost za takva stanja isključivo u domeni obitelji. Stoga, kao što je već spomenuto, lokalna samouprava i mjerodavne institucije moraju reagirati u granicama svojih mogućnosti, kako bi pomogli u poboljšanju obiteljskih prilika koje bi bile adekvatne za razvoj djeteta i maloljetnika. Tek kada nadležne institucije prepoznaju rizični potencijal, opravdano mogu zahtijevati obaveznu participaciju u preventivnim i sličnim programima. Konačno, svakoj obitelji i svakom djetetu treba se pristupiti individualno, s obzirom da u svakoj obitelji postoje određene posebnosti i izuzetnosti, koje mogu odstupati od predvidljivih procjena, temeljenih na prethodnim istraživanjima.

1.3. Kaznenopravna odgovornost djece i maloljetnika

Weijers i Grisso (2009.) navode kako su djeca ispod određene dobi nedovoljno zrela da bi bila odgovorna za kršenje zakona. Postoji konsenzus o ovom načelu, što je navedeno u Konvenciji o pravima djeteta i drugim međunarodnim standardima, kao što su Pekinška pravila. Oba ova međunarodna dokumenta pozivaju države da u okviru svojih nacionalnih zakonodavstva odrede minimalnu dob ispod koje se pretpostavlja da djeca nemaju kapacitet shvaćanja kršenja Kaznenog zakona. Iako se od 2008. godine dob od 12 godina preporuča kao minimalna dobna granica kaznene odgovornosti, u svijetu se i dalje nastavlja rasprava o odgovarajućoj minimalnoj dobi kaznene odgovornosti (Weijers i Grisso, 2009.). Ova rasprava se pogotovo često obnavlja kada se dogodi neki iznimni teškog kaznenog djela počinjenog od strane djeteta u dobi ispod 12 godina života. Problem je što su takvi kriminalni slučajevi vrlo interesantni medijima jer mogu zadovoljiti njihovu potrebu za senzacionalizmom. Upravo to postaje sve veći problem u oblikovanju iskrivljene percepcije maloljetničkog kriminala, jer jedan slučaj koji se dogodi u bilo kojoj državi na svijetu, bude višestruko praćen u svim ostalim dijelovima svijeta, čime se stvara dojam veće blizine i učestalosti takvih zapravo sasvim iznimnih slučajeva (Cajner Mraović, Asančaić, Derk, 2015).

Stručnjaci koji rade u ovom forenzičkom području obično rade popis kriterija za procjenu po kojem smatraju da je mlada osoba kazneno odgovorna. Razmatraju biološke kriterije kao što su konstitucionalne abnormalnosti, tjelesni razvoj i eventualna oštećenja mozga, postojanje

endokrinog i mentalnog poremećaja, sociološko-psihološki kriteriji vezani uz milje, mentalno-moralnu zrelost, te značaj puberteta za sam čin. Oni također uzimaju u obzir i obilježja osobnosti kao što su: kakve kontakte maloljetna osoba ima s drugima, kakve odnose ima, ima li osjećaj samopoštovanja, muče li ga neke frustracije, ima li adekvatnu dozu tolerancije, i obično analiziraju moguće stresne događaje i situaciju u trenutku prekršaja. Ne postoji univerzalni popis koji obuhvaća sve kriterije za kaznenu odgovornost (Weijers i Grisso, 2009).

Weijers i Grisso (2009) navode kako je nekoliko autora uvjereneno kako su mlade osobe u dobi od 14 i više godina dovoljno zrele da ih se smatra kazneno odgovornima, to jest da budu izložene kaznenom postupku, ali na maloljetničkom sudu, osim ako postoji neka iznimka kao što je, na primjer, neko zaostajanje u razvoju mlade osobe. Neki čak idu dalje tvrdeći kako su mlade osobe već u dobi od 12 godina sasvim dovoljno razvijene da ih se može smatrati kazneno odgovornima, sve dok nema naznaka nekih izvanrednih okolnosti. U Škotskoj je propisana još niža dobna granica za kaznenu odgovornost od 8 godina i tako je određeno još 1930.godine. Umjesto da se podigne minimalna dob kaznene odgovornosti, neka razmišljanja u toj zemlji idu u smjeru stavova prema kojima današnja djeca od 8 godina imaju bolje razumijevanje svijeta od djece te dobi u prošlosti (Weijers i Grisso, 2009). Uglavnom, već iz ovog kratkog pregleda je jasno kako je dobna granica kaznene odgovornosti vrlo problematična i izložena dvojbama, pa čak i kontroverzama, unatoč jasnim međunarodnim standardima i preporukama. "

Ipak, Weijers i Grisso (2009) ukazuju na to kako načelo da se djeca ispod određene dobi ne mogu smatrati kazneno odgovornima nije moderna ideja koja se tek pojavila s Konvencijom o pravima djeteta. Štoviše, tijekom povijesti vidljivo je kako se obraćala posebna pozornost na poseban tretman maloljetnih počinitelja. Djeca su bila kažnjavana drugačije nego odrasle osobe, uglavnom blaže ili nisu bila uopće kažnjavana. U klasičnom rimskom zakonu, kako također spominju isti autori (Weijers i Grisso, 2009) djeca u dobi od sedam godina nisu se smatrala kazneno odgovornima. Da bi djelo bilo smatrano kaznenim djelom i da bi djelo bilo pripisano počinitelju, to je morao biti počinitelj s namjerom ili *dolusom*. Da bi netko imao tzv. *dolus* ili zlobu morao je imati određenu mentalnu zrelost, kao i određeno životno iskustvo, kako bi njegova prosudba bila vođena s razumijevanjem. Djeca do sedam godina ne mogu biti kriva za kaznena djela jer nemaju taj *dolus capacitas* odnosno sposobnost za namjerno nanošenje zla. Vrlo mala djeca ne mogu biti kriva za počinjenje kaznenih djela pod bilo kojim okolnostima, dok kaznena odgovornost starije

djece ovise o tome imaju li *doli capax*, odnosno kolika je njihova mogućnost razumijevanja težine njihovog postupka.

Različitost pristupa u određivanju dobne granice kaznene odgovornosti protezala se kroz stoljeća. Postojalo je doba apsolutne kaznene nesposobnosti djece, često nazivana "dobom diskrecije", koja je utjecajem rimskog zakona fiksirana na sedam godina. U dobi do sedam godina dijete nikada ne bi moglo biti kažnjeno. Uspostavom posebnih sustava maloljetničkog pravosuđa na prijelazu između devetnaestoga i dvadesetog stoljeća dolazi do uvođenja još jedne dobne granice: granice dobi do koje se može primijeniti poseban sustav sudovanja za mladež. Općenito, posebni sustavi maloljetničkog pravosuđa potvrdili su nižu dobnu granicu, ispod koje se djeca smatraju premladima da bi bili odgovorni za kršenje zakona pod bilo kojim okolnosti, iako su u mnogim slučajevima podigli tu granicu. Općenito, novi maloljetnički pravosudni sustav podrazumijeva da djeca mogu biti optužena u posebnoj sudnici za maloljetnike, prema posebnim postupcima i posebnim sankcijama ili mjerama za maloljetne počinitelje kaznenih djela. Međutim, neka pravosuđa su odlučila ne uspostaviti poseban sustav maloljetničkog pravosuđa. U skandinavskim zemljama, s druge strane, gdje je dob od 15 godina priznata kao dobna granica kaznene odgovornosti, posebna zakonska odredba i dalje vrijedi za maloljetnike sve dok ne dosegnu 21 godinu (Weijers i Grisso, 2009).

Nacionalna kaznena zakonodavstva se oduvijek puno više međusobno razlikuju u maloljetničkom pravosuđu nego u pravosuđu za odrasle počinitelje kaznenih djela (Tonry i Doob, 2004: VII). Postoji velika raznolikost u definicijama i samoj svrsi maloljetničkog pravosuđa. Međutim, gledajući niže granice kaznenopravne odgovornosti u svijetu, nalazimo ekstremne kontraste. Kao jedan od ekstrema zasigurno je primjer Sjeverne Caroline gdje je ta minimalna dobna granica za kriminalnu odgovornost postavljena na 6 godina, dok je u Belgiji ta dobna granica postavljena na 16 godina. Među 100 zemalja i država o kojima postoje podaci, pojavljuju se tri glavne skupine: 12 zemalja i 3 američke države imaju minimalnu dobnu granicu na 7 godina; 11 američkih i 7 australskih država i 7 ostalih zemalja imaju minimalnu dobnu granicu na 10 godina, dok 21 zemlja ima minimalnu dobnu granicu na 14 godina (Weijers i Grisso, 2009).

Australija je trenutno jedini kontinent s jedinstvenim pravnim propisima o minimalnoj dobnoj granici kaznene odgovornosti. Postoje razne varijacije diljem država u SAD, ali postoji i jasan opći trend. Umjesto podizanja minimalne dobne granice kriminalne odgovornosti, kao što je slučaj u

Australiji i u Europi, u SAD je trend u svim državama sniziti minimalnu i maksimalnu dobnu granicu kaznene odgovornosti maloljetnih osoba (Bishop i Decker 2006). To, međutim, ne znači da se djeca određene dobi automatski optužuju. Najčešće je minimalna dobna granica u Sjedinjenim Državama na 10 godina, ali to vrijedi samo za 11 država. Vrlo tipično za Sjedinjene Države je da velika većina država nema minimalnu dobnu granicu za kriminalnu odgovornost. To zapravo znači, da je tipična minimalna dobna granica kriminalne odgovornosti u SAD nepoznanica. Na slične probleme nailazimo u Aziji i Africi, ali mjestimično i u ostatku svijeta (Weijers i Grisso, 2009).

Stajalište da se maloljetni počinitelji trebaju smatrati manje krivima od odraslih počinitelja društveno je određeno. Ako se smatra da maloljetnici nemaju zreli način donošenja odluka kao odrasli, tada mislimo da maloljetnici nemaju sposobnost razmotriti sve posljedice svojih kaznenih djela ili ne znaju na koji način izbjeći počinjenje tih kaznenih djela. Razdoblje adolescencije najčešće se označava od jedanaeste do osamnaeste godine. U ovom je slučaju također jako bitan i psiho-socijalni faktor maloljetnika, koji se razvija tijekom godina, a koji jako utječe na njihovo prosuđivanje o onome što je dobro, a što loše. Ti psiho-socijalni faktori označuju sljedeće: (a) maloljetnici su pod velikim utjecajem svojih vršnjaka, (b) maloljetnikova percepcija rizika nije dovoljno razvijena, ne razmišljaju o tome što će biti nakon počinjenog kaznenog djela, (c) maloljetnici ne razmišljaju o budućoj orijentaciji i (d) maloljetnici još ne posjeduju sposobnost samoupravljanja (Cauffmanand, Steinberg 2000a; 2000b; Scott etal. 1995; Steinbergand, Cauffman 1996). S obzirom na ove nerazvijene psiho-socijalne faktore kod maloljetnika jasno je na koji način maloljetnici ne mogu prosuđivati jednako kao odrasle osobe o kaznenom djelu.

Razvojna psihologija utvrdila je kako se adolescenti u mlađim godinama izrazito razlikuju od odraslih u svojim kognitivnim sposobnosti (Keating 1990; Steinberg 2002). Adolescenti u ovoj fazi još uvijek stječu neko opće znanje o svijetu kroz obrazovanje i vlastita iskustva, isto tako adolescenti nemaju istu sposobnost pamćenja i obrade informacija kao što to većina odraslih ima (Junger-Tas, i sur. 2012). Tijekom adolescencije maloljetne osobe razvijaju osnovne vještine obrade informacija, uključujući organizaciju informacija, obraćanje pažnje, kratkotrajnu i dugoročnu memoriju i verbalnu tečnost. No, jedno istraživanje upućuje kako se formalne intelektualne sposobnosti koje su potrebne za donošenje odluka ne povećavaju značajno nakon 15

do 17 godine. Dakle, prema ovome navedenom postoji dobar razlog da vjerujemo kako maloljetnici u svojim mlađim godinama nemaju znanje ili kognitivne sposobnosti potrebne za racionalno rasuđivanje koje odrasli posjeduju.

Kao što smo naveli ranije, često je potrebno ponašanje maloljetnog počinitelja sagledati izvan kognitivne perspektive i uvidjeti koji sve psihosocijalni čimbenici utječu na donošenje odluka kod maloljetnih počinitelja. Različiti psihosocijalni čimbenici mogu utjecati na samu odluku maloljetnika za počinjenje kaznenog djela. Puno primjera pokazuje kako na promjene u ponašanju maloljetnika utječe njegova vršnjačka grupa. U istraživanju u kojemu su se maloljetnicima ponudile dvije opcije, da napravi ono što bi njegovi maloljetnici napravili ili da postupi onako kako je to društveno prihvatljivo, te se iz istraživanja da uvidjeti kako će maloljetnici u dobi do 10 do 14 godina prije postupiti na način kako njegova vršnjačka grupa postupi a ne onako kako bi to bilo društveno prihvatljivo ponašanje (Weijers i Grisso, 2009). U srednjem razdoblju adolescencije maloljetnici mogu biti pod velikim utjecajem delinkventnih vršnjačkih grupa te će zbog toga češće pokleknuti i počiniti neko kazneno djelo kako bi se dokazali svojoj grupi prijatelje, no ta tendencija polako pada kako maloljetnici stare (Weijers i Grisso, 2009). Također, kod adolescenata je učestala pojava promjena raspoloženja u kratkom periodu, koja isto utječe na njihovo prosuđivanje (Weijers i Grisso, 2009).

Dijete se u pravosuđu još smatra kao osoba koja nije u potpunosti moralno i zakonski odgovorna za počinjena kaznena djela. Djeca ne znaju u potpunosti što oni rade i koje su posljedice njihovih postupaka. Možda znaju što rade, ali ne razumiju u potpunosti moralnu i pravnu važnost takvog ponašanja (Weijers i Grisso, 2009). Djeca ispod minimalne dobne granice za kriminalnu odgovornost mogu shvatiti da je kazneno djelo koje su počinili pogrešno, ali nisu u stanju svoje postupke shvatiti kao kazneno djelo, odnosno, ne razumiju da su napravili nešto protuzakonito i ne razumiju posljedice počinjenog djela. Djeca sebe ne razumiju kao građanske entitete, kao subjekt zakona, nego kao djecu koja moraju slušati svoje roditelje i učitelje. Adolescenti su premladi kako bi ih se smatralo u potpunosti odgovornima za počinjeno kazneno djelo, ali su isto tako prestari kako bi ih se smatralo potpuno neodgovornima za počinjeno kazneno djelo. Stoga adolescenti zadržavaju poseban status u pravosuđu.

1.4.Prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela

Sukladno članku 40. Konvencije UN o pravima djeteta države potpisnice su dužne (Doek, 2009.)

- Provoditi tretman koji drži do djetetovog dostojanstva i vrijednosti. Sva ljudska bića imaju jednako dostojanstvo i Konvencija UN zahtjeva da se kroz cijeli proces maloljetničkog sudovanja svi sudionici (policija, državno odvjetništvo, suci, službenici za nadzor itd.) odnose prema maloljetniku s poštovanjem i da drže do njegovog dostojanstva.
- Provoditi tretman koji osnažuje djetetovo poštivanje ljudskih prava i slobode drugih. Stoga obrazovanje djece mora biti orijentirano razvoju poštovanja prema ljudskim pravima i osnovnim pravima slobode ljudi. Kako odbor Konvencije primjećuje u općim komentarima No.10 (par.4e) "Ako ključni akteri u maloljetničkom pravosuđu ne poštuju i ne štite ta jamstva, kako mogu očekivati da će, uz takve slabe primjere, dijete poštivati ljudska prava i slobode drugih?"
- Provoditi tretman koji uzima u obzir djetetove godine i promovira djetetovu reintegraciju kako bi dijete zauzelo konstruktivnu ulogu u društvu. To znači da se tradicionalni ciljevi kaznenog pravosuđa moraju promijeniti, te se mora odmaknuti od represije/odmazde i okrenuti se rehabilitacijskom procesu maloljetnih počinitelja.

Poštivanje dostojanstva djeteta tijekom procesa označava da su svi oblici nasilja tijekom tretmana prema djetetu strogo zabranjeni te se moraju spriječiti (Doek, 2009). Druga važna odredba Konvencije je članak 2. koji sadrži pravo na nediskriminaciju: "Države stranke će poštovati i osigurati prava utvrđena ovom Konvencijom svakom djetetu u okviru svoje nadležnosti (...)." (Doek, 2009., str.22.) Sve potrebne mjere moraju biti poduzete kako bi se osiguralo da sva djeca koja su u sukobu sa zakonom budu tretirana jednako. Prema Odboru Konvencije posebnu pozornost treba posvetiti de facto diskriminaciji i razlikama koje mogu biti rezultat nedostatka dosljedne politike i uključivanja ranjive skupine djece kao što su ulična djeca, djeca koja su pripadnici manjina, djeca s teškoćama u razvoju i djeca koja su recidivisti. Zakonodavstvo treba osigurati da svako ponašanje koje se ne smatra prekršajem ili ne bude kažnjeno ako nije počinjeno od strane odrasle osobe ne smatra se prekršajem i ne kažnjava se ako ga je počinila mlada osoba (Doek, 2009).

Doek (2009) navodi kako usprkos svim jamstvima i dobrim namjerama, dijete u sukobu sa zakonom jedva ima pojma o tome što se može dogoditi i što su njegova prava. To je stvarnost u

gotovo svim državama članicama, pa to jednako vrijedi kako za one koje su jako razvijene tako i u onima koje su manje razvijene. Ako stvarno želimo da dijete bude aktivno, trebali bismo pružiti djetetu u sukobu sa zakonom sve relevantne informacije. Vrlo je važno da se te informacije djetetu daju do znanja na samom početku kaznenog postupka i od strane neovisne osobe. Konačno, u mnogim zemljama se spomenuta prava ne mogu ostvariti zbog nedostatka odgovarajućih zakonskih odredbi ili nedostatka potrebnih stručnjaka u sustavu sudovanja za mladež (Doek, 2009)

Važno je razumjeti kako je temeljna svrha međunarodnih pravila i standarda postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela da se svi pridržavaju prava i sigurnosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela, te da promiču njihovo fizičko, mentalno i socijalno blagostanje tijekom kaznenog postupka i izvršenja kaznenih sankcija. Dünkel (2009) iznosi neka od glavnih pravila propisanih na međunarodnoj razini iz *Europskih pravila o izvršenju kaznenih sankcija i mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela*:

1. Ljudska prava maloljetnih počinitelja kaznenih djela u kaznenom postupku i tijekom izvršenja kaznenih sankcija moraju biti zaštićena.
2. Minimalna dob za određivanje sankcija ili mjera kao posljedica počinjenje kaznenog djela ne smije biti preniska i treba biti zakonom određena.
3. Nametanje i provedba sankcija ili mjera moraju biti u skladu s najboljim interesima maloljetnih prijestupnika, ovisno o težini kaznenih djela (princip proporcionalnosti) i ovisno o njihovoj dobi.
4. Sankcije ili mjere koje se odnose na maloljetnike ne smiju ih ponižavati ni degradirati.
5. Ne smiju se koristiti one sankcije ili mjere koje mogu negativno utjecati na razvoj maloljetnikove osobnosti, odnosno one sankcije ili mjere koje mogu nanijeti tjelesne i duševne štete.
6. Sankcija lišavanja slobode maloljetnika treba biti posljednji izbor, te u slučaju da se izrekne ta sankcija se treba provesti u što kraćem roku. Posebni napori se trebaju poduzeti kako bi se izbjegao pritvor u slučajevima maloljetnih počinitelja kaznenih djela.
7. Izricanje sankcija ne smije biti pod utjecajem diskriminacije na bilo koji način kao što je spolna, rasna diskriminacija, diskriminacija na temelju boje kože, na temelju jezika, religije, seksualne

orijentacije, političkog opredjeljenja, nacionalnog podrijetla, diskriminacija na temelju državljanstva itd.

8. Pravo maloljetnika na privatnost mora se poštivati u svim fazama postupka. Identitet maloljetnika i povjerljive informacije o njima i njihove obitelji neće biti prenesene nikome tko nije zakonom ovlaštena osoba.

9. Potrebno je osigurati dovoljno resursa i osoblja kako bi se osigurala cjelovita intervencija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Nedostatak sredstava ne opravdava kršenje ljudskih prava maloljetnika.

Iz navedenog dokumenta *Europskih pravila o izvršenju kaznenih sankcija i mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela (2008)* slijede objašnjenja navedenih pravila: prvo je pravilo osnovni standard svih međunarodnih instrumenata da ljudska prava maloljetnika moraju biti zaštićena na isti način kao što je to slučaj kod odraslih osoba. Prepoznato je da osobnost maloljetnika i dalje razvija i još se može preoblikovati na pozitivan način. Naglasak mora biti stavljen na mogućnost reintegracije mladih osoba. To se može postići samo u nekim slučajevima intenzivnim obrazovanjem ili intenzivnom terapijom. Pravilo o društvenoj integraciji stoga ne dopušta određivanje dugoročnih sigurnosnih mjera ili doživotnim kaznama zatvora kojima je svrha isključivo zaštititi društvo od maloljetnih prijestupnika.

Naglasak koji se stavlja na glavni cilj obrazovanja za prevenciju recidivista je od izrazite važnosti. U većini međunarodnih instrumenata ciljevi obrazovanja nisu jasno definirani. To je problematično jer se izraz "obrazovanje" može zloupotrijebiti u represivne oblike autoritarnog obrazovanja, što uopće nije cilj jer takav način obrazovanja ne odgovara europskom konceptu ljudskih prava i dostojanstva. Obrazovanje stoga treba shvatiti kao vrstu mjere kojom se poboljšavaju njihove komunikacijske vještine tako da npr. napišu pismo isprike. Isto tako, društvo mora omogućiti da do tih promjena i dođe. Važno je da se svim sankcijama i mjerama, koje se nametnu maloljetnicima, odredi točan period trajanja zbog potrebe za pravnom sigurnošću i realnim izgledima za reintegraciju maloljetnika u društvo. Isto tako, sankcije i mjere trebaju biti izrečene za što manji period.

Drugo pravilo propisuje da se zakonom treba odrediti minimalna dob za bilo koju vrstu intervencije koja se nametne maloljetniku. To uključuje određivanje dobi kriminalno odgovornih

maloljetnika kao i dobi za koju se određene sankcije ili mjere mogu poduzeti. Većina zemalja je odredila minimalnu dob između 14 i 15 godina, a ovaj standard treba slijediti u Europi. Kaznena odgovornost za maloljetnike mlađe od 12 godina postoji samo u nekoliko zemalja kao što su Velikoj Britaniji i Walesu i Švicarskoj. Treće pravilo propisuje da sve sankcije i mjere koje se dodjele maloljetniku moraju biti izrečene u svrhu najboljeg interesa za maloljetnika. To podrazumijeva redovne procjene socijalnih radnika, psihologa, psihijatara ili drugih stručnjaka. S druge strane, najbolji interes za maloljetnika se ne bi trebao koristiti kao izgovor za prekomjerne ili nerazmjerne intervencije. Mjere koji promiču socijalnu integraciju, općenito su one koje su u najboljem interesu za maloljetnika.

Četvrto pravilo zabranjuje bilo kakvo kršenje ljudskih prava. Prenapučenost u ustanovama i oštri, vojni tipovi režima, osama, lišavanje maloljetnika kontakata s društvom su primjeri onoga što treba izbjegavati. Peto pravilo zabranjuje bilo kakve oblike sankcija ili mjera koje negativno utječu na maloljetnikov karakter, koje samim time pogoršavaju, a ne poboljšavaju maloljetnikov karakter.

Šesto pravilo nameće kako lišavanje slobode treba biti posljednja poduzeta mjera protiv maloljetnika, u slučaju da niti jedna druga mjera nije moguća. Lišavanje slobode smije se izreći samo starijim maloljetnicima koji su bili uključeni u ozbiljniji prekršaj. Mnoga nacionalna zakonodavstva predložila su podizanje dobne granice za izricanje pritvora za maloljetnika ili izricanje zatvaranja maloljetnika u posebnu ustanovu na minimalnu dob od 15 ili 16 godina, dok opća dob za kaznenu odgovornost i dalje ostaje niža. Nadalje, lišavanje slobode također je potrebno ograničiti na što kraći period. To je izrazito važno kako bi maloljetnici kojima je izrečeno lišavanje slobode u bilo kojem obliku mogli uspješno završiti izrečeno obrazovne ili terapijske mjere koje su mu propisane. Pritvor prije suđenja je česta praksa u mnogim zemljama, i on se koristi na duži period nego je to propisano, kao oblik krizne intervencije ili kako bi se smirila zabrinutost javnosti.

Načelo protiv diskriminacije izneseno je u sedmom pravilu. Ovo je načelo temeljni instrument ljudskih prava Vijeća Europe i Ujedinjenih naroda. Zaštita ranjive skupine nije diskriminacija, niti je tretman prilagođen posebnoj potrebi pojedinih maloljetnih prijestupnika. Osmo pravilo naglašava pravo na privatnost i zaštitu podataka. Maloljetni počinitelji kaznenih djela i njihove obitelji imaju specifična prava na privatnost kako bi ih zaštitili od negativnih stigmatizacija. Ovakav oblik zaštite pomaže maloljetnicima u njihovom daljnjem razvoju. Ovo pravilo nalaže

kako je država dužna osigurati nužnu zaštitu za maloljetne prijestupnike i njihove obitelji. Identitet maloljetnika i njihove obitelji ne bi trebale biti priopćene nikome tko za to nije ovlaštena osoba. Posljednje navedeno pravilo nalaže kako sva pravosudna tijela moraju dobiti sva potrebna sredstva kako bi mogli postići zahtijevane obrazovne i društveno-integracijske ciljeve.

1.5. Alternativne mjere u tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Europi

Polazeći od prethodno spomenutih poteškoća u realizaciji uspješnih oblika tretmana maloljetnih počinitelja kaznenih djela, od 1960-ih godina diljem Europe pojavile su se nove tendencije u kaznenoj politici prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela koje su se temeljile na idejama supsidijarnosti i proporcionalnosti državnih intervencija prema maloljetnim počiniteljima i koje su s vremenom izražene u mnogim međunarodnim instrumentima:

- Minimalna standardna pravila UN o postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela iz 1985. godine. (tzv. Pekinška pravila, vidi pravila br. 11.1-11.4).
- Preporuka Vijeća Europe o društvenim reakcijama na maloljetničku delinkvenciju iz 1987. godine, Rec. (87) 20 (vidi pravila br. 2 i 3).
- Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine (vidi članak 40. stavak 2. točka b).
- Smjernice Ujedinjenih naroda za sprječavanje maloljetničke delinkvencije iz 1990. (tzv. Rijad-smjernice, vidi pravila br. 5 i 6).
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za ne-skrbničke mjere (tzv. Tokyo-pravila, vidi pravilo br. 5).
- Preporuka Vijeća Europe o "novim načinima suočavanja s maloljetničkom delinkvencijom i ulozi maloljetničkog pravosuđa" iz 2003. (Rec (2003) 20, vidi pravila 7, 8 i 10).
- "Europska pravila o izvršenju sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela " Vijeća Europe iz 2008. godine (Rec (2008) 11, vidi Pravilo 12).

Jedan od glavnih elemenata ove filozofije bio je ideja preusmjeravanja, sa ciljem da se izbjegne eventualno stigmatiziranje kroz formalne kaznene mjere na državnoj razini pomoću blažeg i, s obzirom na buduću društvenu integraciju maloljetne osobe, prikladnijeg pristupa koji

podrazumijeva veći angažman lokalnih razina. To preusmjeravanje se predviđa u slučajevima prethodno opisanih oportunističkih odnosno situacijskih maloljetnih počinitelja manje društveno opasnih kaznenih djela, kod kojih postoje adekvatni odgojni kapaciteti u obitelji. Kod takvih maloljetnih počinitelja kaznenih djela, formalni kazneni postupak i kaznene mjere mogu predstavljati veću količinu rizika nego zaštite, imajući u vidu pogotovo njihovu moguću stigmatizaciju u školi, susjedstvu i skupini vršnjaka. Termin preusmjeravanje u anglosaksonskom sustavu odnosi se na diverziju, odnosno diversion, no pojam u lokalnoj dostupnoj literaturi još nije ustaljen.

Dünkel (2009) ističe šest teorijskih pretpostavki koje se mogu smatrati osnovom za preusmjeravanje maloljetnika iz formalnog kaznenog postupka i primjenu alternativnih mjera:

1. Načelo izbjegavanja (nepotrebne) stigmatizacije. Ovaj se aspekt odnosi na takozvani pristup označavanja. Koncept preusmjeravanja iz formalnog kaznenog postupka tako odražava stavove teorije označavanja koja naglašava moguće negativne učinke stigmatizacije formalnim sankcijama suda. Sudske intervencije često sprječavaju, a ne potiču socijalnu integraciju mladih prijestupnika. Empirijski dokazi ili barem vjerodostojnost mogućih negativnih posljedica državnih intervencija promicali su priznavanje načela supsidijarnosti i posljednjeg zatvora od početka šezdesetih godina 20. stoljeća.

2. Načelo davanja prioriteta obrazovanju umjesto kazne ("edukativna diverzija").

3. Načelo proporcionalnosti kao ograničenje državne intervencije (minimalni intervencijski model). Ovaj se aspekt odnosi na "ustavni" ili "pristup ljudskim pravima" koji želi izbjeći nerazmjerne osude. Ovaj pristup postavlja jasne granice "prekomjernim" obrazovnim nastojanjima utemeljenim samo na procjeni obrazovnih potreba koje nisu opravdane ozbiljnošću počinjenog prekršaja.

4. "Ekonomska" baza preusmjeravanja iz formalnog kaznenog postupka odnosi se na pragmatično razmatranje smanjenja ili ograničavanja opterećenja sudskih predmeta (vidjeti općenito Jehle i Wade, 2006). Može se pokazati da se povećanje broja slučajeva u kaznenopravnom sustavu za maloljetne osobe mora nadoknaditi birokratskim strategijama koje čine 'unos' podataka mogućim.

5. Kriminološka baza diverzije dokaz je epizodne i sitne prirode većine kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika. Kriminološka istraživanja dobro su pokazala da je maloljetnička

delinkvencija sveprisutni i prolazni fenomen, povezan s dobi. Čak i takozvani ponavljajući prekršitelji u karijeri napuštaju svoje kriminalno ponašanje kad ulaze u dob odrasle osobe iznad 20 ili 25 godina. Epizodna i sitna priroda većine maloljetničkog kriminala razlog su uvođenja alternativnih mjera, tj. izbjegavanja ili smanjenja državne intervencije. Ova strategija popraćena je jačanjem obrazovnih intervencija u obitelji i / ili socijalnoj grupi, itd.

6. Perspektiva sociologije prava: Prednost ne intervencije ili manje teške kazne (npr. probni rok umjesto zatvora) leži u povećanom očekivanju buduće usklađenosti normi, koju nadležni organi kažnjavanja izražavaju dotičnim počiniteljima. Prekršitelj norme pod pritiskom je posebne (neformalne) obveze, budući da je dobio "socijalni kredit" koji doprinosi većoj usklađenosti s normom (vidi Raiser 2007, str. 235, Spittler, 1970, str. 106, str.).

Preusmjeravanje iz formalnog kaznenog postupka je uvijek bila mogućnost (maloljetnih) tužitelja u zemljama koje slijede proceduralno načelo "svrhovitosti", odnosno otkazivanja slučaja gdje se čini prikladnim s obzirom na (malu) prirodu kaznenog djela i ne suprotne svrhe kazne kao što je posebna ili opća prevencija. Primjeri su Belgija, Francuska, Nizozemska i švicarski kantoni u kojima se govori francuski jezik. S druge strane, zemlje koje slijede tradicionalno postupanje načela "zakonitosti" nisu predvidjele korištenje alternativnih mjera u općem zakonu o kaznenom postupku. Primjeri su bili Austrija, Njemačka, Grčka, Italija, Portugal, njemački govorni švicarski kantoni i većina istočnoeuropskih zemalja. Većina tih zemalja popuštala je načelo zakonitosti osobito u području maloljetničkog zakona i pružila velike iznimke od načela koja opsežno koriste neformalne postupke, što se može vidjeti u njemačkom primjeru u nastavku. U području maloljetničke pravde zemlje koje slijede tradicionalni model dobrobiti olakšale su strategije preusmjeravanja zbog velike diskrecijske moći suca maloljetnika. Primjeri su Belgija, Poljska, Portugal i Škotska, dok zemlje koje su podcrtavale pravosudni pristup, uključujući i maloljetne postupke, imale su više poteškoća. Primjeri su Austrija, Grčka i Italija. Međutim, Austrija sa svojim reformama iz 1988. i 1993., a Grčka s nedavnom reformom 2003. godine uvele su alternativne mjere, osobito u vezi s restorativnim praksama (medijacija, itd.). Reforme maloljetničkoga pravosuđa posebno u tim zemljama bile su preteča liberalnijeg sustava koji proširuje mogućnosti za preusmjeravanje, kao što je slučaj, primjerice, u Austriji i Njemačkoj. Alternativne mjere su uvedene i proširene u gotovo svim europskim zemljama, ali s određenim varijacijama (vidi Dünkel, F., Pruin, I., 2009). Preporuke UN-a (pravila za Peking, Riyadh-

smjernice itd.) i Vijeća Europe (od 1987. i 2003., vidi gore) mogu se promatrati kao specifična pozadina ovog razvoja. Međutim, u nekim zemljama 1980. godine pojavile su se neke restriktivnije tendencije. Tako, primjerice, u Nizozemskoj (suprotno onome što se dogodilo u Njemačkoj) intervencija bez ikakve sankcije smanjena je u korist preusmjeravanja s intervencijama (manje obveze kao što su društvene usluge itd.). U Engleskoj je sustav policijskog upozorenja ograničen ograničavanjem na prvo, a potom "konačno upozorenje", isključujući time ponavljanje odluke koja uključuje alternativne mjere.

1.5.1. Učinkovitost alternativnih mjera

Postoje empirijski dokazi da je preusmjeravanje djelotvorno. Stope recidivizma su niže, ili barem ne više, nego nakon formalnih sudskih postupaka i presuda. Sljedeća njemačka iskustva su impresivna u tom smislu. Strategija širenja neformalnih sankcija pokazala se djelotvornim sredstvom, ne samo da ograničava opterećenje sudačkog suda, već i u odnosu na posebnu prevenciju. Stope naknade za one prvotne prijestupnike koji su bili "preusmjereni" umjesto formalno sankcionirani bili su znatno niži. Stope ponovnog prijestupa nakon razdoblja rizika od 3 godine bile su 27% u odnosu na 36% (Heinz 2005, 2006, 2008; Dünkel 2003a, str 94). Čak i za ponavljane počinitelje stopa ponovnog prijestupa nakon neformalnih sankcija nije viša od stope nakon formalnih sankcija (vidi Storz 1994, 197, Heinz 2005, str. 306). Ukupna stopa recidivizma u gradovima poput Hamburga sa stopom skretanja više od 80% ili 90% bila je ista ili slična (između 28% i 36%) kao u državama kao što su Baden-Württemberg, Rhineland-Palatinate ili Donja Saska gdje je udio preusmjeravanja u to doba samo za oko 43-46% i stopa recidivizma 31-32%. Tako proširena praksa preusmjeravanja nije imala nikakve negativne posljedice po stopi kriminala i opću ili posebnu prevenciju (vidi Heinz 2005, 2006). Također odražava epizodnu i sitnu prirodu maloljetničke delinkvencije. Drugi važan rezultat koji se odnosi na "učinkovitost" preusmjeravanja dobiven je iz Freiburgove studije rođenja. Istraživanje je obuhvatilo više od 25.000 maloljetnika iz rođenih kohorte 1970., 1973., 1975., 1978. i 1985. Udio preusmjeravanja umjesto formalne kazne za dobne skupine maloljetnika od 14 i 15 godina povećan je s 58% na 82%. Recidivizam nakon 2 godine (prema službenim evidencijama o kriminalu) iznosio je 25% za grupu sa alternativnim mjerama i 37% za maloljetnike koji su formalno sankcionirani (vidi Bareinske 2004, str. 188, Heinz 2006, str. 186). Razlika od 12% u korist preusmjeravanja odgovara

gore spomenutim ranijim istraživanjima. Freiburgova studija rodne skupine pokazuje da povećanje uporabe alternativnih mjera ne odgovara povećanju stopa delikvencije među maloljetnicima. Naprotiv, stopa recidivizma usporedivih delinkventa (za različite tipične delinkventne činove maloljetnika) bila su znatno niža kada su preusmjeravana u odnosu na one koje je formalno sankcionirao sud za mlade (vidi Bareinske 2004, str 136). Slični rezultati dobiveni su s obzirom na zlostavljanje maloljetnika iz sustava maloljetničkog pravosuđa u usporedbi s onima koji su formalno kažnjeni. Skupina za preusmjeravanje prijavila je manje kaznenih djela u tri godine nakon što je bila osuđena od kontrolne skupine službeno sankcioniranih maloljetnika (vidi Crasmöller 1996). Na temelju toga Crasmöller (1996, str. 124 f., 132) stoga navodi da više represivnih reakcija doprinosi povećanju daljnje delikvencije. Najopsežnija i dubinska studija je longitudinalna studija Bremena o delikvenciji maloljetnika i integraciji na tržište rada od strane Schumann i njegovih suradnika (vidi Schumann 2003a). Četiristo dvadeset i četiri maloljetnika kontaktirano je pet puta tijekom razdoblja od čak jedanaest godina. Rezultati su pokazali da razvoj zakašnjelih karijera ovisi prije svega o spolu, privrženosti delinkventnim vršnjacima i načinu sankcioniranja sustava maloljetničkog pravosuđa. Sudske sankcije imale su negativne učinke također u pogledu integracije na tržište rada (stabilno zapošljavanje) (vidi Prein i Schumann 2003, 200, Schumann 2003b, str. 213). S druge strane, čini se da sam sustav maloljetničkog pravosuđa ima manje utjecaja (bez obzira na odluku o izricanju presude) u usporedbi s pozitivnim ili negativnim kretanjima na životnom planu kao što su uspješna škola ili integracija u rad, dobri odnosi s prosocijalnim prijateljima, itd., ili s druge strane negativna iskustva isključivanja u društvenom životu, privrženost delinkventnim vršnjacima itd. Ipak, longitudinalna studija Bremena također pokazuje da je preusmjeravanje umjesto (sudske) kazne pogodno sredstvo za smanjenje maloljetničkog i mladog delinkventno ponašanje odraslih osoba (vidi Prein i Schumann 2003, str. 208). Njemački rezultati potvrđeni su britanskim empirijskim istraživanjima koja pokazuju da je stopa recidivizma počinitelja s uvjetnim otpuštanjem imala niže stope naknade (39%) od onih osuđenih na novčane kazne (43%), probnog rada (55%) ili službi u zajednici (48% vidi Moxon, 1998, str. 91). Očigledni metodološki problemi uspoređivanja različitih sankcija (s obzirom na ozbiljnost različitih zločina, prethodnih osuda itd.) rješavali su se kontroliranjem različitih "sankcijskih skupina" strogo u odnosu na ključne varijable kao što su dob, spol i prethodna kriminalna povijest. S obzirom na troškove i utjecaj različitih kazna i intervencija, vidljivo je da su neformalni upozorenja najisplativije mjere. Općenito, možemo zaključiti da se

teorijske pretpostavke o preusmjeravanju kao učinkovitoj strategiji mogu potvrditi nekim empirijskim dokazima, premda je daljnje istraživanje "što djeluje, s kime i pod kojim okolnostima" i dalje potrebno.

1.6. Alternativne mjere za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj

1.6.1. Načelo svrhovitosti

Već smo prethodno višestruko istaknuli kako pravni sustavi u većini suvremenih i razvijenih zemalja razlikuju maloljetničko pravo i zakone od onih zakona koji su propisani za punoljetne osobe. Cilj tog privilegiranog položaja maloljetnika u kaznenom pravu jest preodgoj mladih ljudi u društveno odgovorne individue te njihova rehabilitacija, kako više ne bi ponavljali kaznena djela, već samostalno i odgovorno nastavili život sukladno zakonu i moralnim načelima društva (Cvjetko i Singer, 2011). Do navedenoga cilja često se dolazi i bez pokretanja kaznenog postupka, ukoliko se utvrdi da to nije potrebno. Obustava postupka izvensudskim poravnavanjima, odnosno nagodbama, u stručnoj literaturi naziva se *diversion*, tj. preusmjeravanje. U tom slučaju izrečene su alternativne mjere, odnosno neformalne sankcije prema načelu svrhovitosti. Primjenu i provedbu spomenutog načela preporučuju brojni internacionalni dokumenti poput UN-ove Konvencije o pravima djeteta, Pekinških pravila itd. jer se pokazalo kao korisna alternativa formalnim kaznama koje se provode u penalnim sustavima. Naime, maloljetnička delinkvencija najčešće je potaknuta teškoćama u odrastanju mlade osobe i često je ekscesnog karaktera. Stoga, ako je kazneno djelo manje težine, nastojat će se izbjeći pokretanje kaznenog postupka, a samim time i potencijalna stigmatizacija maloljetnika. Potrebu preispitivanja ispunjenja svrhe kazne zatvora potaknulo je više čimbenika, primjerice prenapučenost ustanova zatvorenog tipa, recidivizam, negativna i nepoticajna okolina u zatvorima te mnogi drugi razlozi. Stoga, glavna ideja primjene načela svrhovitosti počiva na viziji odgoja, pomoći, zaštite i nadzora maloljetne osobe, čime se suzbija tradicionalni oblik kažnjavanja represijom i retribucijom (Cvjetko i Singer, 2011).

Iz globalne perspektive, Republika Hrvatska može se ponosno istaknuti kao zemlja koja je među prvima prepoznala potrebu za uspostavljanjem načela svrhovitosti, kao alternative načelu legaliteta. Naime, još je 1918. godine bila donesena naredba koja je predviđala u čl. 20. da državni odvjetnik može nadležnog suca obavijestiti ukoliko prepozna u određenom slučaju kako nema osnova za podizanje optužnice, ili za nastavkom već pokrenutog postupka. Naime, pretpostavlja se da je u nekim slučajevima počinjeno kazneno djelo toliko neznatno, da se preferira obustava kaznenog postupka jer je procijenjeno da je upućivanje na alternativne mjere poželjno i optimalno rješenje u interesu maloljetnikova budućeg vladanja i moralnoj razvoja. Valja istaknuti važnost poštivanja individualnog pristupa svakom maloljetniku te jednakost u primjeni neformalnog postupka na cijelom teritoriju na kojemu vrijedi, što dodatno naglašavaju i Pekinška pravila kao međunarodni dokument (Cvjetko i Singer, 2011).

Ukoliko počinjeno kazneno djelo nije velike težine, pretpostavlja se da bi stroga kazna mogla biti kontraefikasna, odnosno da bi mogla donijeti više štete nego koristi i stoga se preporučuje slijediti načelo svrhovitosti.

Practiciranjem načela svrhovitosti zapravo procjenjujemo kolika je razina vjerojatnosti da ćemo takvim postupanjem postići određene ciljeve, poput zaštite, nadzora i odgoja, tj. preodgoja maloljetnika, razvoj osobne odgovornosti te promjenu njegova ponašanja na način da se eksterminiraju negativni obrasci ponašanja, a usvoje nove, pozitivne socijalne vještine i moralne vrijednosti itd. Maloljetniku se zapravo izriču određene odgojne mjere uz dužnost ispunjenja posebnih obveza, pri čemu mu se pruža zaštita, pomoć i stručno osposobljavanje, kako bi se osigurao njegov odgoj i ispravan razvoj, s ciljem sprječavanja recidivizma, odnosno daljnjeg činjenja kaznenih djela.

S druge strane, u najgorim slučajevima, državni odvjetnik može odlučiti o nesvrhovitosti u vođenju kaznenog postupka, odnosno o nepokretanju kaznenog postupka prema načelu svrhovitosti, a takvu odluku temelji na okolnostima i informacijama o apstraktnoj težini, modalitetu izvršenja i naravi kaznenog djela, okolnostima u kojima je djelo počinjeno te osobnoj naravi počinitelja i njegovu životu prije počinjenoga kaznenog djela. Te podatke prikupljaju stručni suradnici, koji mogu biti socijalni pedagozi ili socijalni radnici. Cvjetko i Singer (2011) navode kako je u prikupljanju podataka iznimno važan sam razgovor s maloljetnikom, odnosno „razgovor o kaznenom djelu i odnos maloljetnika prema počinjenom djelu, stupanj odgovornosti i krivnje,

analiza počinjenoga kaznenog djela onako kako ga doživljava maloljetnik, utjecaj posljedica djela na njegov život, život u obitelji i zajednici uključujući i pravne posljedice“.

Treba naglasiti kako se načelo svrhovitosti može stupnjevati na dvije razine, ovisno o intenzitetu i vrsti kaznene aktivnosti – bezuvjetna i uvjetovana svrhovitost.

Cvjetko i Singer (2011) navode kako se prema odredbama Zakona o sudovima za mladež, bezuvjetna primjena načela svrhovitosti prilikom odlučivanja o kaznenom progonu maloljetnika može aplicirati pod sljedećim uvjetima: maloljetni počinitelj osnovano je sumnjiv da je počinio kazneno djelo za koje je određena kazna zatvora u trajanju do 5 godina ili novčana kazna; djelo nije beznačajno; pokretanje kaznenog postupka je nesvrhovito s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je počinjeno, prijašnji život maloljetnog počinitelja te njegove karakterne osobine. Sumirajući navedeno, načelo bezuvjetne svrhovitosti bit će primijenjeno u slučaju blažega kaznenog djela, tj. mladenačkog delikta, ili ponašanja koje ne zrcali negativni tijek razvoja maloljetnika, već nepromišljenu radnju epizodnoga i ekscenog karaktera, koja je svojom naravi segregirana od uobičajenog ponašanja maloljetne osobe. Bezuvjetna aplikacija načela svrhovitosti može, ali i ne mora uključivati intervenciju centra za socijalnu skrb.

S druge strane, uvjetovana primjena načela svrhovitosti podrazumijeva izricanje jedne ili više posebnih obveza, budući da se odnosi na kaznena djela srednje težine bez težih posljedica, za koje je propisana kazna zatvora manja od pet godina ili novčana kazna. Maloljetni počinitelj preuzima odgovornost za počinjeno kazneno djelo i mora snositi posljedice ispunjavanjem alternativnih, tj. neformalnih sankcija u obliku posebnih obveza. Prema odredbama Zakona o sudovima za mladež, posebne obveze mogu uključivati sljedeće: sudjelovanje u radu humanitarnih organizacija ili u obavljanju poslova komunalnog, zdravstvenog ili ekološkog značenja, uključenje u individualni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade, uključenje u proces odvikavanja od droge ili inih ovisnosti (ukoliko je maloljetni počinitelj ovisan o određenim supstancama), ili da prema vlastitim mogućnostima nadoknadi štetu prouzrokovanu kaznenim djelom, a odluka o primjeni i vrsti posebne obveze u nadležnosti je državnog odvjetnika za mladež (Cvjetko i Singer, 2011).

Načelo svrhovitosti primjenjuje se na osnovi supsidijarnosti kaznenog postupanja, što znači da se izvansudski rješava slučaj maloljetničkog kaznenog djela, odnosno „putove i sredstva za sprječavanje i uklanjanje asocijalnog i kriminalnog ponašanja uopće, a posebno maloljetnika, valja pogotovo u slučajevima kad težina i okolnosti djela tomu ne stoje na putu, prije svega tražiti ispred

i izvan kaznenog prava, a kazneno pravo može u odgovarajućim slučajevima kad težina i okolnosti djela tomu ne stoje na putu, prije svega tražiti ispred i izvan kaznenog prava, a kazneno pravo može u odgovarajućim slučajevima te napore samo poduprijeti“ (Cvjetko i Singer, 2011: 355).

Kriminološka istraživanja pokazala su kako je načelo svrhovitosti odlična alternativa novčanim kaznama i kaznama zatvora. Takvi oblici kažnjavanja nisu doveli do redukcije kriminaliteta, a kazneni postupak i sankcija bili su orijentirani isključivo na kazneno djelo i osobu počinitelja, umjesto da su u središtu problematike bili interesi žrtve. Naime, relacija se pogrešno stavljala na odnos između počinitelja i države, umjesto da se fokus usmjerio na odnos i nagodbu između počinitelja i žrtve. To se promijenilo uvođenjem novog pristupa, koji se u engleskom govornom području navodi kao *restorative justice*. Teško ga je istovjetno prevesti na hrvatski jezik, istovremeno čuvajući sve konotacije koje sadrži, stoga se u hrvatskom jeziku za taj koncept koristi više sličnih termina, npr. izvansudska nagodba, rješavanje konflikta, pomirenje, medijacija i sl. Žižak (2003: 13) definira restorativnu pravdu kao „obnavljanje odnosa u zajednici, popravak ili nadoknada štete počinjene kaznenim djelom, promjena vrijednosnog sustava i načina rješavanja problema“. Preporuka Vijeća Europe o medijaciji u kaznenim predmetima iz 1999. daje sljedeću definiciju medijacije: „Medijacija je bilo koji proces u kojem su povezani žrtva i prekršitelj, ako su slobodno pristali aktivno sudjelovati i riješiti problem nastao počinjenjem kaznenog djela uz pomoć nepristrane treće strane (medijator)“. Kao opća načela ističu se sljedeća: medijacija u kaznenim predmetima može se primijeniti samo ako su stranke na nju slobodno pristale. Stranke mogu u svako doba odustati od medijacije; rasprave tijekom medijacije su povjerljive i ne mogu se rabiti kasnije, osim ako su stranke na to pristale; medijacija se provodi u općeprihvaćenim i dostupnim službama; medijacija treba biti dostupna u svim stadijima kaznenog postupka; službe u kojim se provodi medijacija trebaju u okviru pravosudnog sistema imati dovoljnu autonomiju (Cvjetko i Singer, 2011).

1.6.2. Primjer alternativnih mjera u Hrvatskoj: STOP program

Stop program u Hrvatskoj razvio se na primjeru Nizozemske i njezinog tridesetogodišnjeg iskustva u kojem su djeca prepoznata kao osjetljiv dio populacije. Stop programom zaustavlja se neprihvatljivo ponašanje maloljetnika, kojemu se nudi na izbor bezbolnije rješenje, te ga se drži izvan sudskih postupaka. Programi koji se nude maloljetnicima su preuzimanje odgovornosti za

prekršaj, dobrovoljno prihvaćanje humanitarnog rada, savjetovanja ili trening socijalnih vještina u organizacijama lokalne zajednice. Osim maloljetnicima, ovim se programom pruža pomoć i njihovim roditeljima u roditeljskoj ulozi, kao i u obnavljanju odnosa između djeteta i roditelja. Stop programom žele se poboljšati alternativne mjere i odgojne mjere za one maloljetnike koji svojim ponašanjem krše zakon, ili neprihvatljivim ponašanjem djeluju na sigurnost zajednice. Važan je naglasak na tome da se kroz program mlade želi potaknuti na društveno prihvatljivo ponašanje, te ih naučiti da preuzmu odgovornost za svoje ponašanje i svoja djela. Kako bi se upravo takvi ciljevi ostvarili, potrebno je raditi i na tome da se poveća znanje stručnjaka, te ih se obučiti za rad s mladima; a kako bi stvari funkcionirale još sigurnije, potrebno je umrežiti što više institucija i udruga koje rade s mladima. Dakle, potrebno je obučiti socijalne radnike i policiju o novoj metodi, izgraditi mrežu partnera koji uključuju policiju, organizacije koje provode društveno koristan rad te jedinice lokalne uprave ili općine te od svih njih očekivati upornost i neovisnost u radu. Na taj način, cijelo društvo može raditi na osiguravanju svoje sigurnosti i na građenju povjerenja u mlade naraštaje. Stop program je do sada proveden u Gradu Zagrebu od 2012. do 2016. godine na području Trnja, Centra, Medveščaka i Novog Zagreba, te Grada Velike Gorice, kojim su bili obuhvaćeni stotinjak maloljetnika i njihovih roditelja uz veliki broj policije, stručnih osoba, socijalnih pedagoga i socijalnih radnika koji su obučeni u radu s maloljetnicima kroz izvan sudsku nagodbu te stručnih osoba u nevladinim organizacijama koji su pomagali maloljetnicima u obavljanju određenih poslova i uključivali ih u udruge na području gdje maloljetnici prebivaju. U ovaj se program uključuje cijela zajednica, čime se promiče i njezina sigurnost. Na taj način, kod maloljetnika se potiče osjećaj prihvaćanja u zajednici, što rezultira zdravim odnosima i zdravim društvom. Maloljetnicima se na adekvatan način šalje jasna poruka o netoleranciji neprihvatljivog ili prekršajnog ponašanja u zajednici, ali ga se isto tako ne otpisuje. Kroz program, maloljetniku se nudi prilika za preuzimanje odgovornosti za svoje ponašanje, suočava ga se s posljedicama svog ponašanja, te mu se nudi prilika da svoje ponašanje promjeni. Naravno, kako bi cijela zajednica mogla sudjelovati i pokazati da brine, Program educira policiju i stručnjake, te se radi na umrežavanju što većeg broja institucija odgovornih za sigurnost. Aktivnosti u koje se maloljetnici uključuju su razne, a mogu biti, kako su navedene u prezentaciji sa Prve međunarodne konferencije Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za djecu i mlade o STOP programu (2016, <http://uszm.hr/stop-program/>): pomaganje u raznim aktivnostima za djecu (radionice – priprema prostora, materijala, pomoć korisnicima, pospremanje); pomaganje u raznim

aktivnostima za osobe sa invaliditetom (radionice, pomoć pri događanjima, pomoć pri transportu osoba sa invaliditetom); pomaganje u socijalnom dućanu, Crvenom Križu (slaganje namirnica, sortiranje paketa, izdavanje paketa korisnicima); uključivanje u računalne radionice (osnovna obuka, manji popravci); uključivanje u različite rekreativne sadržaje (izviđači, sportska rekreacija, plesni sadržaji); uključivanje na savjetodavni tretman (ovisnosti – alkohol, droga, trening socijalnih vještina, kako lakše učiti); uključivanje na razne radionice (maketarstvo, robotika). Uloga civilnog društva posebno je važna kako bi se mjere koje su maloljetnicima pripisane, bile što uspješnije. Udruga nadzire maloljetnika u izvršavanju njegove obaveze. Dogovorena obaveza može trajati najviše osam sati, a može se izvršiti odjednom ili u nekoliko navrata, ovisno o dogovoru. Udruga mora pristati na suradnju, i mora prihvatiti maloljetnika. U suradnji sa stručnom osobom, određuje se kontakt osoba, koja se izvještava o aktivnostima maloljetnika. Maloljetnik se tada uključuje u redovitu djelatnost udruge. Sve su aktivnosti prilagođene općim sposobnostima maloljetnika, i uglavnom se radi o edukativnim zadacima. Kroz cijeli radni proces maloljetnika, udruga surađuje sa stručnom osobom. Pri završetku, udruga izdaje potvrdu o izvršenoj aktivnosti. Stop program provodi Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež (USZM) u partnerstvu s udrugom Pragma i uz suradnju Hrvatske udruge socijalnih radnika i Udruge za izvan sudsku nagodbu i posredovanje u kaznenom postupku. Stop program se financira od strane Grada Zagreba. Program se i dalje provodi na području Grada Velike Gorice i u pojedinim gradskim četvrtima Grada Zagreba.

1.7. Teorijski okvir alternativnih mjera za maloljetne počinitelje kaznenih djela

1.7.1. Teorija restorativne pravde

Restorativna pravda predstavlja novu perspektivu gledanja na kazneno pravosuđe, a prvenstveno se fokusira na popravljavanje nanesene štete pojedincima i njihovim međuljudskim odnosima, prije nego na kažnjavanje prekršitelja. Takav oblik pravnog postupanja vuče korijene iz 70-ih godina prošlog stoljeća, a nastao je kao oblik medijacije između žrtve i prekršitelja. Tijekom 1990-ih koncept restorativne pravde širi područje djelovanja i obuhvaća žrtvinu i prekršiteljevu obitelj i prijatelje, ali i zajednice koje brinu, svi zajedno sudjelujući u različitim kolaborativnim procesima koji se nazivaju „konferencije“ i „krugovi“. Takav novi oblik fokusiranja na popravljavanje nastale štete uvelike pridonosi povećanju socijalne kohezije u današnjim društvima koja tendiraju sve

većoj izoliranosti i privatnosti pojedinaca. Restorativna pravda i popratne prakse predstavljaju novo područje zanimanja i za društvene znanosti (McCold i Wachtel, 2003).

McCold i Wachtel (2003) u svojem radu predstavlja konceptualnu teoriju restorativne pravde, kako bi društveni znanstvenici mogli ispitati navedene teorijske postavke i njihovu opravdanost, odnosno neospornost u objašnjavanju i predikciji efekata restorativne pravde u praksi.

Fundamentalni postulat, odnosno temeljna pretpostavka od koje McCold i Wachtel (2003) polaze u ideji restorativne pravde, jest da kriminal nanosi štetu pojedincima i međuljudskim odnosima, a pravosuđe zahtijeva nadoknadu štete što je to više moguće. Iz te bazične premise stvaraju se ključna pitanja – tko je oštećen, koje su njegove potrebe i kako se te potrebe mogu zadovoljiti?

1.7.2. Komponente koncepta restorativne pravde

Konceptualna teorija restorativne pravde predstavlja restorativnu pravdu kao kolaborativni proces koji uključuje sve „primarne sudionike“, odnosno one pojedince koji su na neki način izravno pogođeni počinjenim djelom, a cilj je determinirati najbolji način kojim bi se pokušala popraviti nanesena šteta. Međutim, ovdje se postavlja pitanje kako precizno definirati primarne sudionike te na koji način trebaju biti uključeni u traženju pravde?

Autori predlažu teoriju restorativne pravde, koja nudi tri distinktivne, ali međusobno povezane konceptualne komponente: *Social Discipline Window* (Wachtel i McCold, 2003, Stakeholder Roles (McCold 1996, 2000) i *Restorative Practices Typology* (McCold 2003; McCold i Wachtel, 2003). Svaka od navedenih komponenata objašnjava što, tko, kako i kakvu ulogu ima u teoriji restorativne pravde.

Počevši od komponente prozora društvene discipline (*Social Discipline Window*), McCold (2003) objašnjava kako se svatko tko ima određenu ulogu autoriteta u društvu suočava s mogućnostima u odlučivanju kako održati socijalnu disciplinu: roditeljski odgoj djece, učitelji i profesori u školama, supervizija zaposlenika od strane poslodavaca. Zapadna društva donedavno su se oslanjala isključivo na kažnjavanje, smatrajući takav način jedinim efikasnim rješenjem za discipliniranje onih koji se nedolično ponašaju ili čine kriminalna djela.

Kažnjavanje, kao i ostale mogućnosti, ilustrirani su modelom prozora društvene discipline, koji je kreiran kombiniranjem dvaju kontinuuma: „kontrola“ – postavljanje ograničenja ili utjecaj na druge te „podrška“ – skrb, poticanje ili pomaganje drugima. Pojednostavljena radi, kombinacija svakog kontinuuma ograničena je na „visoko“ i „nisko“. Jasno postavljanje granica i ustrajno provođenje bihevioralnih standarda karakteristike su visoke socijalne kontrole. Nedosljedno i slabo provođenje bihevioralnih standarda, kao i nestalna ili labava regulacija ponašanja, obilježja su niske socijalne kontrole. Aktivna pomoć i briga za opće dobro, karakteriziraju visoku razinu socijalne podrške. S druge strane, nedostatak poticanja te minimalna briga za fizičke i emocionalne potrebe karakterizira nisku razinu socijalne podrške. Prozor socijalne discipline definira četiri moguća pristupa regulacije ponašanja kombiniranjem visokog ili niskog stupnja kontrole s visokim ili niskim stupnjem podrške: kažnjavajući, permissivni, zanemarujući te restorativan (McCold, Wachtel, 2003).

Kažnjavajući pristup karakterizira visoka razina kontrole, a niska razina podrške i stoga se često naziva i retributivni pristup. Takav pristup tendira stigmatizaciji ljudi, neizbrisivo ih označavajući s negativnom etiketom. Permissivni pristup, s niskim stupnjem kontrole, a visokim stupnjem podrške, često se naziva i rehabilitacijskim jer tendira protekciji ljudi od proživljavanja posljedica zbog njihova nedolična i nedozvoljena ponašanja.

Zanemarujući pristup karakteriziraju obje niske razine. Suprotno tome pristupu, restorativni pristup obilježen je kako visokom razinom kontrole, tako i visokom razinom podrške. Takav pristup konfrontira i osuđuje, odnosno ne odobrava prijestupna ponašanja, ali istovremeno utvrđuje intrinzičnu vrijednost prekršitelja. Suština restorativnog pristupa jest u kolaborativnome rješavanju problema. Restorativne prakse pružaju mogućnost onima koji su najviše pogođeni incidentom da se povežu dijeljenjem osjećaja i emocija, opisujući na koji način su bili oštećeni te da razviju ideju kako da nadoknade nanесenu štetu i spriječe ponavljanje takva ponašanja. Restorativni pristup reintegrira, dopuštajući prekršitelju da ispravi prouzrokovanu štetu te da se riješi etikete prekršitelja (McCold, Wachtel, 2003).

McCold i Wachtel (2003) navode četiri riječi koje mogu poslužiti kao mentalni prečaci za razlikovanje ova četiri pristupa: ne, za, prema, s(a). Sa stajališta permissivna pristupa, pojedinac će učiniti sve u korist prijestupnika, tražeći malo zauzvrat i često nudeći opravdanje za počinjeno djelo. Ako je pristup kažnjavajući, pojedinac će reagirati tako što će uzvratiti prekršitelju,

opominjući i kažnjavajući ga, a tražeći malo misaonog, pažljivog i aktivnog sudjelovanja od strane prekršitelja. Ako je pojedinac zanemaren, neće poduzeti ništa kao odgovor na prijestup. Ako se pristup oslanja na restorativnu pravdu, pojedinac je angažiran zajedno s prekršiteljem i ostalim sudionicima, potičući aktivno i pažljivo sudjelovanje prekršitelja istovremeno pozivajući sve ostale koji su pogođeni počinjenim djelom da izravno sudjeluju u procesu pomirenja, ispravljanja štete i razvijanja osjećaja odgovornosti. Kooperativnost jest ključni element restorativne pravde.

Sljedeća komponenta koju u teoriji restorativne pravde navode McCold i Wachtel (2003) jest uloga sudionika (*Stakeholder Roles*), a odnosi se na štetu koju je prijestupnik počinio, specifične potrebe svakog oštećenika koje su nastale zbog počinjena djela te restorativne odgovore koji zahtijevaju da se te potrebe oštećenika zadovolje. Ova kauzalna struktura razlikuje interese primarnih sudionika (one koji su najviše pogođeni počinjenim djelom, odnosno koji su direktno pogođeni) od onih koji su pogođeni indirektno. Primarni sudionici prvenstveno su žrtve i prekršitelji jer su oni direktno povezani s počinjenim djelom. Međutim, oni pojedinci koji su emocionalno povezani s oštećenikom ili s prekršiteljem, primjerice roditelji, bračni drugovi, braća i sestre, prijatelji, profesori ili kolege, također su direktno pogođeni. Navedene osobe čine žrtvinu ili prekršiteljevu zajednicu koja brine. Počinjena šteta, nove potrebe i restorativni odgovori primarnih sudionika specifični su za svako počinjeno djelo i zahtijevaju aktivnu participaciju kako bi se postiglo najbolje rješenje.

Sekundarni sudionici uključuju susjede, odnosno ljude koji žive blizu prebivališta primarnih sudionika, ili oni pojedinci koji pripadaju različitim organizacijama čija sfera odgovornosti ili participacija uključuje primarne sudionike ili mjesto na kojemu je djelo počinjeno, a to mogu biti religijske, socijalne, poslovne ili edukacijske organizacije. Zapravo je cijelo društvo sekundarni sudionik (McCold, Wachtel 2003).

Svi primarni sudionici trebaju dobiti mogućnost da izraze svoje osjećaje i da imaju pravo sudjelovati u donošenju odluke o saniranju nanesene štete. Žrtve su oštećene prvenstveno osjećajem nedostatka kontrole, a to osjete kao posljedicu prijestupa. Trebaju ponovno steći osjećaj posjedovanja personalne moći. Upravo to osnaživanje jest ono što žrtve transformira u pobjednike. Prekršitelji nanose štetu odnosima sa svojom zajednicom koja brine, budući da su izdali njezino povjerenje. Kako bi ponovno stekli povjerenje, moraju biti osposobljeni da preuzmu odgovornost za svoja djela. Njihove zajednice koje brinu zadovoljavaju njihove potrebe na sljedeće načine:

brinu da počinjeno djelo ostane pojedinačni eksces, a ne uobičajena praksa prekršitelja, prekršitelj takvo pogrešno i nedozvoljeno postupanje mora priznati i preuzeti odgovornost, poduzimanje konstruktivnih koraka kako bi se prevenirali eventualni budući prijestupi, a oštećenici i prekršitelji reintegrirani su u njihovim zajednicama. Sekundarni sudionici, odnosno osobe koje nisu emocionalno povezane ni sa žrtvom ni sa prijestupnikom ne smiju se previše uplitati u proces pomirenja i nadoknade štete. Njihov restorativni odgovor treba biti podrška te olakšavanje procesa u kojima primarni sudionici određuju ishod za sebe. Navedeni procesi reintegrirat će žrtve i prekršitelje i simultano će osnaživati građansko društvo povećanjem socijalne kohezije te jačanjem i poboljšanjem građanske mogućnosti da samostalno rješavaju vlastite probleme (McCold, Wachtel, 2003).

Sljedeća komponenta, prema McColdu i Wachtelu (2003), jest tipologija restorativnih praksi (*Restorative Practices Typology*). Restorativna pravda proces je koji uključuje primarne sudionike u determiniranju najboljeg načina za ispravljanje počinjene štete koju je stvorio prekršitelj. Tri primarne skupine sudionika u restorativnome pravu su žrtve, prijestupnici i njihove zajednice koje brinu. Navedene skupine retrospektivnim redom dobivaju odštetu, preuzimaju odgovornost i postižu rekonzilijaciju. Stupanj do kojeg su sve tri skupine sudionika uključene u emocionalnu razmjenu i donošenje odluka jest stupanj do kojeg se bilo koji oblik društvene discipline može nazvati potpuno "restorativnim". Tri tipa primarnih sudionika mogu se objasniti kao tri preklapajuća kruga. Proces interakcije od velikog je značaja za razumijevanje sudionikovih emocionalnih potreba. Emocionalna razmjena neophodna je za zadovoljavanje potreba svih onih izravno pogođenih i stoga se ne može odvijati samo s jednim skupom sudionika koji aktivno sudjeluju. Kako bi bili što uspješniji, restorativni procesi podrazumijevaju aktivnu participaciju sve tri skupine primarnih sudionika. Kada praksa kaznenog pravosuđa uključuje samo jednu skupinu primarnih sudionika, kao u slučaju državne novčane naknade za žrtve, proces se može nazvati samo "dijelom restorativnim". Kada proces, kao što je medijacija između žrtve i prekršitelja, uključuje dva glavna aktera, ali ih isključuje iz zajednice koja skrbi, proces je "uglavnom restorativan". Samo kada sve tri skupine primarnih sudionika aktivno sudjeluju, primjerice na konferencijama ili krugovima, proces je "potpuno restorativan".

2. HIPOTEZE I OPĆI I SPECIFIČNI CILJEVI

2.1. Ciljevi rada

Glavni cilj ovoga rada je pružiti znanstveni doprinos razumijevanju stavova javnosti prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i formalnoj društvenoj reakciji prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Hrvatskoj.

S obzirom na to da suvremeni pristupi društvene reakcije prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Hrvatskoj, kao i u ostalim modernim demokratskim državama Europe i svijeta, tendiraju integraciji maloljetnika u društvo i u tom smislu angažmanu zajednice, specifični ciljevi ovoga rada sastoje se u utvrđivanju uloge poznavanja pojave maloljetničkog kriminala i kaznenopravnog sustava za mladež u kreiranju stavova javnosti o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i društvenoj reakciji prema njima.

U tom smislu se postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koju ulogu ima poznavanje kaznenopravnog sustava za maloljetnike u kreiranju stavova hrvatske javnosti o javnosti o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku prema njima.
2. Koju ulogu ima poznavanje kaznenopravnog sustava za maloljetnike u kreiranju stavova hrvatske javnosti o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.
3. Koju ulogu ima poznavanje kaznenopravnog sustava za maloljetnike u kreiranju stavova hrvatske javnosti o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.

2.2. Hipoteze

S obzirom na prethodno izložen teorijski okvir i cilj istraživanja te istraživačka koja iz toga proizlaze, kao i s obzirom na nedostatak ovakvog istraživanja u Hrvatskoj, formuliranje sljedeća nulta hipoteze i subhipoteze:

H0: Ne postoje statistički značajne razlike u stavovima hrvatske javnosti o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i različitim formalnim pristupima u društvenoj reakciji prema njima s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.

H1: Ne postoje statistički značajne razlike u stavovima hrvatske javnosti o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku prema njima s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.

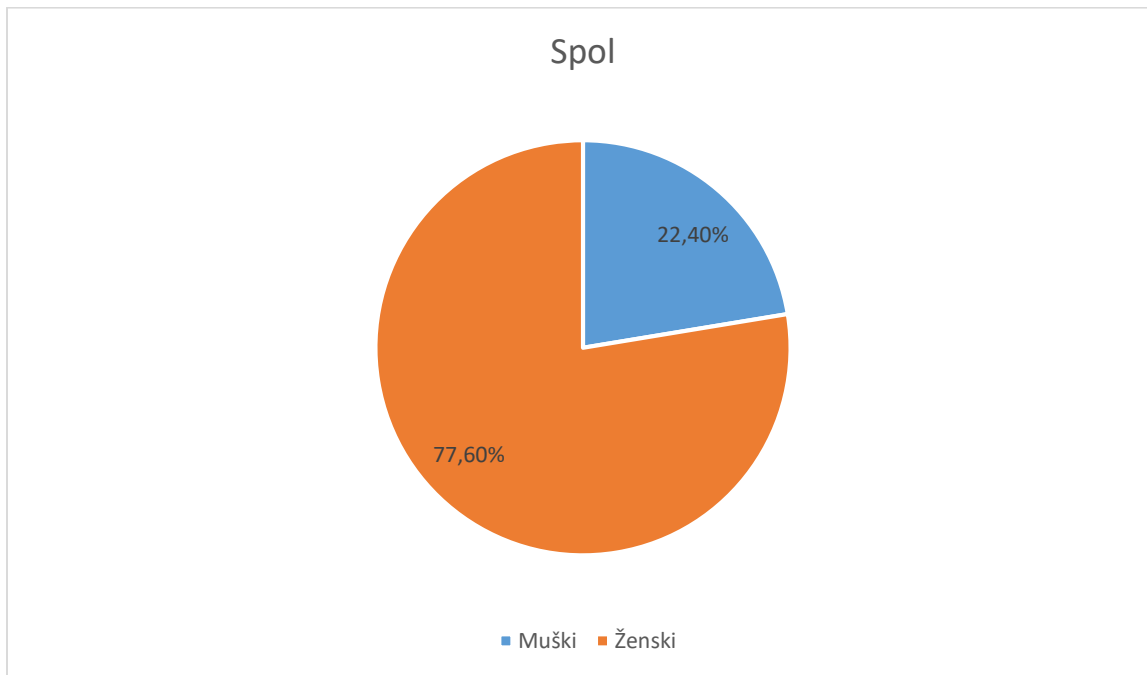
H2: Ne postoje statistički značajne razlike u stavovima hrvatske javnosti o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.

H3: Ne postoje statistički značajne razlike u stavovima hrvatske javnosti o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.

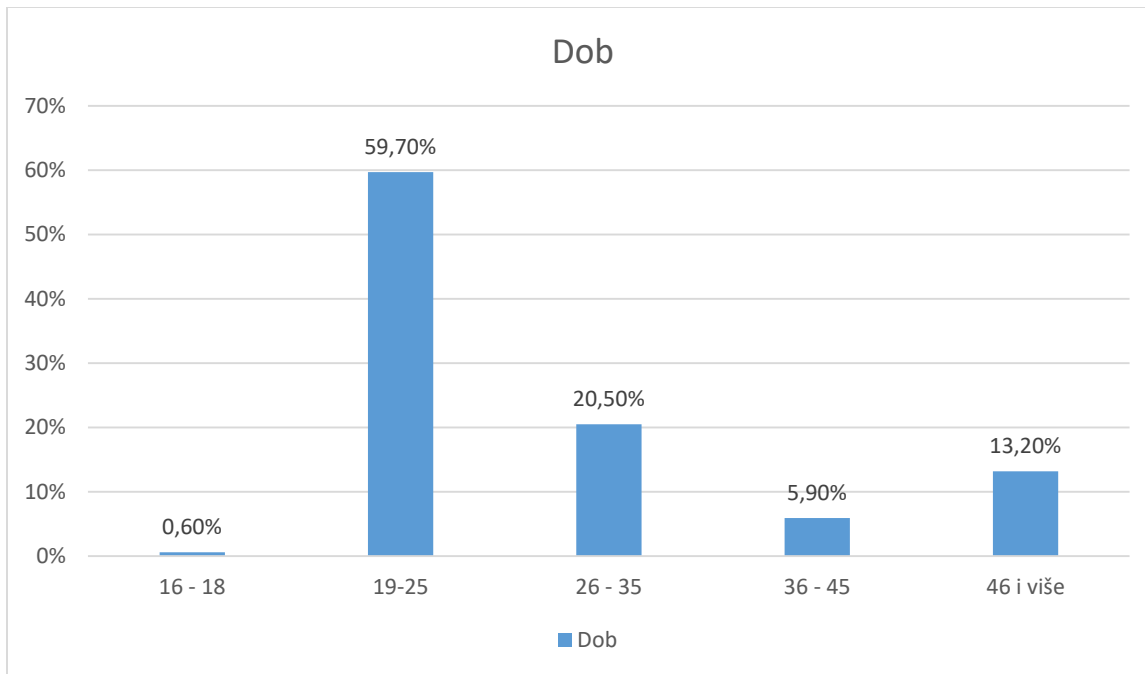
3. MATERIJAL I METODE RADA

3.1. Uzorak ispitanika

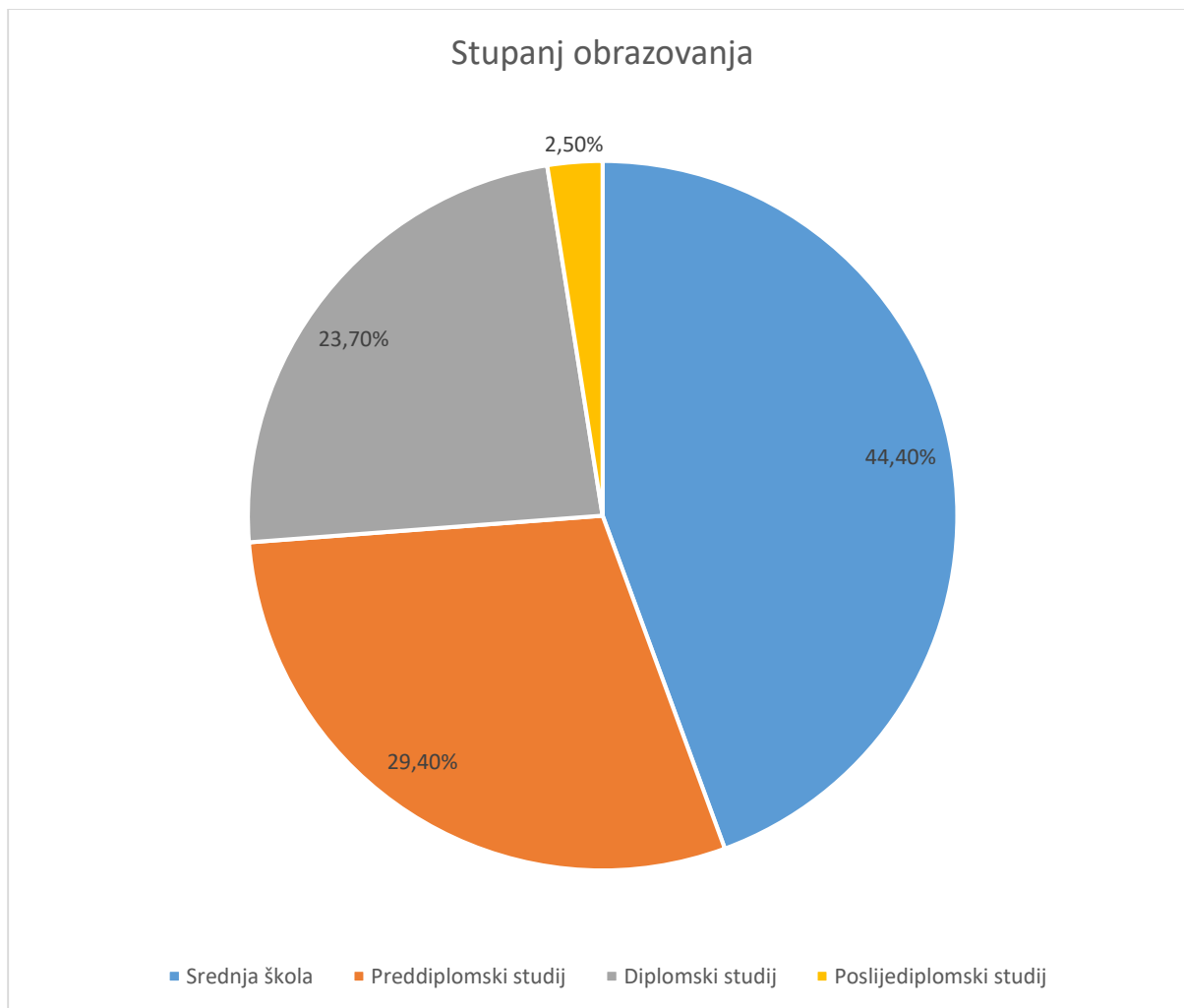
Istraživanje je provedeno na uzorku 479 ispitanika, od kojih je 77,7 % bilo osoba ženskog spola. U narednim grafičkim prikazima vidimo i preostala sociodemografska obilježja ispitanika.

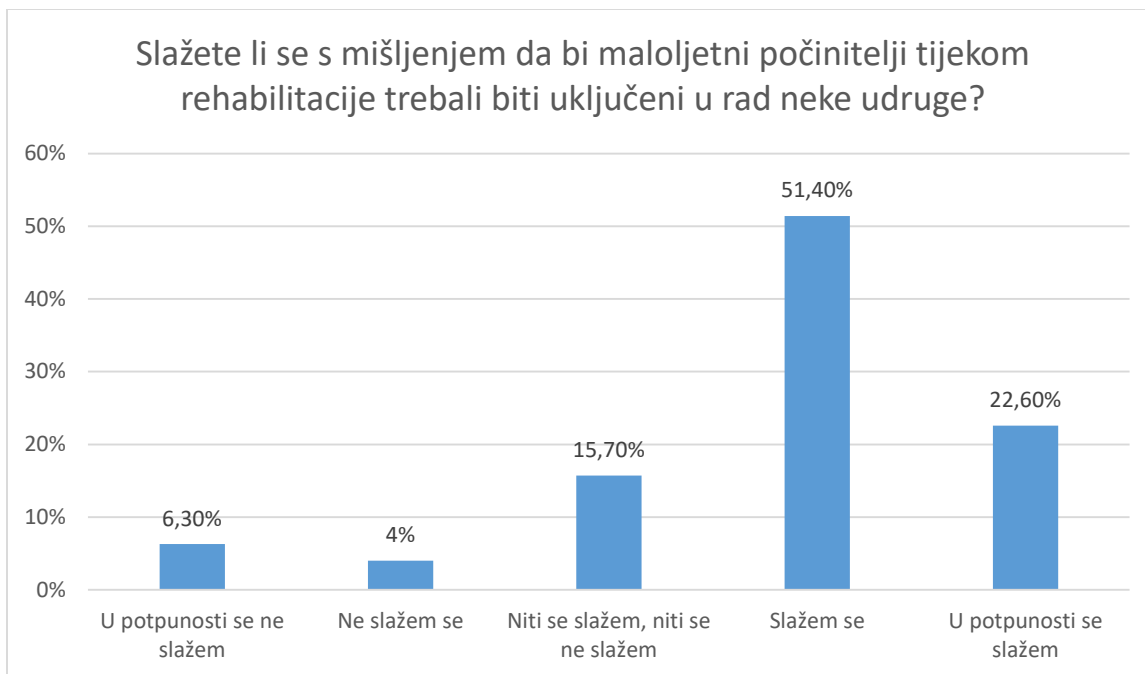
Grafikon 1. Spol

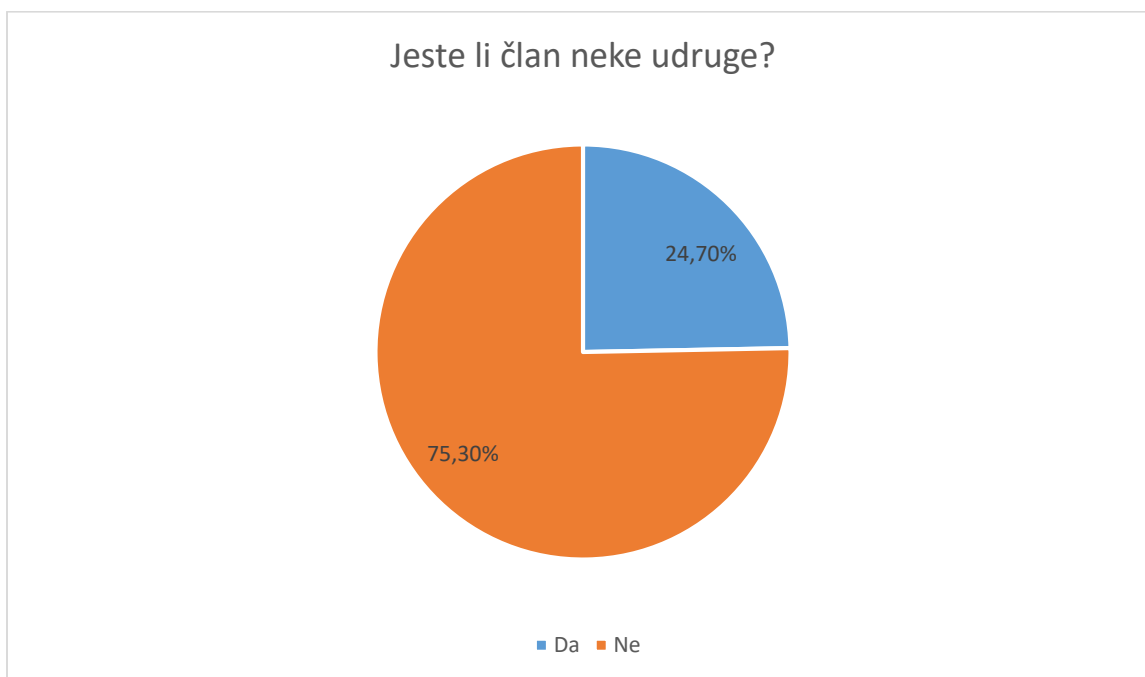
Grafikon 2. Dob

Grafikon 3. Stupanj obrazovanja

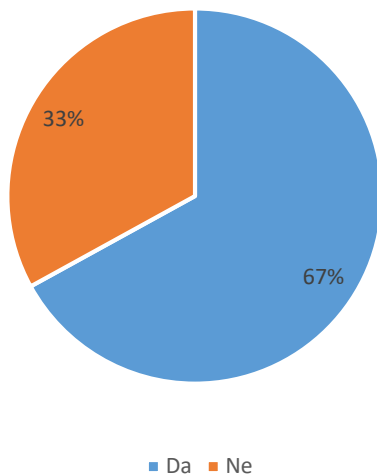

Grafikon 4. Slaganje ispitanika s tvrdnjom da bi maloljetni počinitelji tijekom rehabilitacije trebali biti uključeni u rad neke udruge.

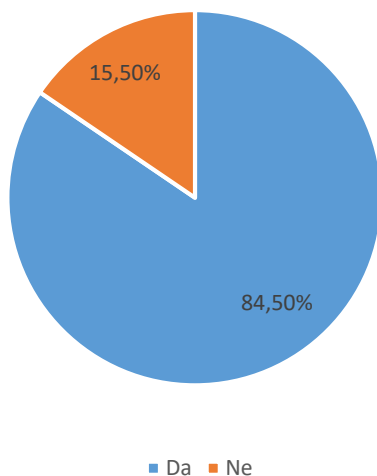
Grafikon 5. Postotak ispitanika koji su članovi neke udruge.

Biste li primili maloljetnog počinitelja kaznenog djela u udrugu čiji ste član u svrhu njegove rehabilitacije?

Grafikon 6. Spremnost ispitanika da pomognu maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u procesu njihove rehabilitacije uključivanjem u rad njihove udruge

Kada biste bili član neke udruge, biste li primili maloljetnog počinitelja u udrugu na rad u svrhu rehabilitacije?

Grafikon 7. Spremnost ispitanika da pomognu maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u procesu njihove rehabilitacije uključivanjem u rad neke udruge u kojoj bi bili član.

Možemo se uvjeriti da uz osobe ženskog spola (Grafikon 1.) u našem uzorku dominiraju još i osobe mlađe dobi i sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem. Iz Grafikona 2. vidimo da 0,60 % ispitanika ima od 16 do 18 godina, da 59,70 % ispitanika ima od 19 do 25 godina, da 20,50 % ispitanika ima 26 do 35 godina, da 5,90% ima 36 do 45, te njih 13,20% ima 46 i više godina.

Iz Grafikona 3. vidimo da je među našim ispitanicima 44,40 % onih koji su stekli srednjoškolsko obrazovanje, 29,40 % ispitanika ima završeni preddiplomski stupanj obrazovanja, 23,70 % ispitanika ima završeni diplomski stupanj obrazovanja, te samo 2,50 % ispitanika ima završen poslijediplomski studij obrazovanja.

Iz Grafikona 4. vidimo da se 51,40 % ispitanika slaže se s mišljenjem da bi maloljetni počinitelji tijekom rehabilitacije trebali biti uključeni u rad neke udruge, njih 22,60 % u potpunosti ne slaže, 15,70 % ispitanika se niti ne slaže niti slaže, 6,30 % se u potpunosti ne slaže, te se njih 4 % ne slaže s tvrdnjom da bi maloljetni počinitelji tijekom rehabilitacije trebali biti uključeni u rad neke udruge.

Iz Grafikona 5. vidimo da je čak 75,30% ispitanika član neke udruge, dok ih 24,70 % nije član niti jedne udruge. Iz Grafikona 6. možemo iščitati kako su 67% ispitanika koji su članovi neke udruge voljni primiti maloljetnog počinitelja kaznenog djela u udruhu u svrhu njegove rehabilitacije, dok njih 33 % nije voljno primiti maloljetnog počinitelja kaznenog djela u udruhu u kojoj su član u svrhu rehabilitacije maloljetnika. Iz Grafikona 7. je vidljivo kako bi 84,50 % ispitanika bilo voljno primiti maloljetnog počinitelja u udruhu na rad u svrhu rehabilitacije kada bi bili član neke udruge, dok njih 15,50% ne bi bilo voljno primiti maloljetnog počinitelja u udruhu na rad u svrhu rehabilitacije kada bi bili član neke udruge.

3.2. Uzorak varijabli

Podaci su prikupljeni na bazi upitnika koji uključuje tri seta varijabli: stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku, stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja

kaznenih djela, stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i sociodemografski podaci o ispitanicima.

Upitnik je izrađen u okviru realizacije Sporazuma o suradnji između Hrvatske udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za mladež i Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, a ovo istraživanje predstavlja njegovu pilotsku provjeru.

Stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela testiraju se kroz sljedeće tvrdnje:

Maloljetne osobe uglavnom čine sitna kaznena djela.

Maloljetne osobe mogu počinuti jednako teška kaznena djela kao i punoljetne osobe.

Maloljetne osobe ne mogu jednako odgovarati za svoja ponašanja kao punoljetne osobe.

Javnost treba biti informirana o identitetu maloljetnog počinitelja kaznenog djela radi vlastite sigurnosti.

Stavovi o kaznenom postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela opisani su sljedećim tvrdnjama:

U kaznenom postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba voditi računa o njihovoj dobrobiti.

Maloljetnim počiniteljima kaznenih djela trebalo bi se suditi na sudu za odrasle.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenoga kaznenog djela.

Ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela.

Pri izricanju sankcija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba uzimati u obzir okolinu iz koje dolaze.

Kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebale bi biti strože.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne bi trebali ići u poseban maloljetnički zatvor, nego u zatvor za odrasle.

Sustav maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj dobro je prilagođen za maloljetne počinitelje kaznenih djela.

Stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela opisani su sljedećim tvrdnjama:

Maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu se uspješno rehabilitirati.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela spremni su raditi na svojoj rehabilitaciji.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti uključeni u programe rehabilitacije, čak i ako ne pokazuju pokajanje za počinjeno kazneno djelo

Ako maloljetni počinitelj kaznenog djela ne pokaže inicijativu ili želju za rehabilitacijom, ona se ne bi trebala ni započinjati.

Mlađi maloljetni počinitelji kaznenih djela imaju veće šanse uspješnije se rehabilitirati, nego stariji maloljetni počinitelji kaznenih djela.

U rehabilitacijskim programima maloljetnicima se mora pružiti adekvatno obrazovanje, kako nakon programa ne bi bili zakinuti.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne mogu se uspješno rehabilitirati ako se vraćaju u istu okolinu nakon rehabilitacije.

Uspješna rehabilitacija maloljetnog počinitelja kaznenog djela ovisi o težini kaznenog djela koje je počinio.

Maloljetnici koji počinu nasilna kaznena djela ne zaslužuju imati pristup programu rehabilitacije.

Maloljetne počinitelje kaznenih djela treba kazniti bez mogućnosti rehabilitacije, neovisno o težini kaznenog djela koje su počinili.

Program rehabilitacije za maloljetne počinitelje kaznenih djela nepotreban je luksuz za državni proračun.

Otkrivanjem identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela narušava se njihova šansa za uspješnom rehabilitacijom.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela, koji prolaze kroz program rehabilitacije u Hrvatskoj, imaju učinkovitu skrb i njegu.

Tretmani rehabilitacijskog programa, namijenjeni za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj, su učinkoviti.

Stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela opisani su sljedećim tvrdnjama:

Humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije.

Teškim fizičkim radom maloljetnik može shvatiti posljedice svog ponašanja.

Alternativnim oblicima postupanja prema maloljetnim počiniteljima izbjegava se njihovo negativno etiketiranje.

Alternativne mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela nisu učinkovite kao formalne sankcije.

Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima prikladni su samo za maloljetnike koji su počinili kazneno djelo bez elemenata nasilja.

Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima ukazuju na razvoj suvremenog maloljetničkog kaznenog prava.

Osim uobičajenih sociodemografskih obilježja kao što su dob, spol i stupanj obrazovanja ispitanika, u ovom istraživanju provjerili smo još stavove ispitanika o tome kako su upoznati s hrvatskim pravosuđem za maloljetne počinitelje kaznenih djela, slažu li se s mišljenjem da bi maloljetni počinitelji tijekom rehabilitacije trebali biti uključeni u rad neke udruge, provjerili smo isto tako jesu li ispitanici članovi neke udruge, te bi li ispitanici primili maloljetnog počinitelja kaznenog djela u udругu čije su član, odnosno kada bi bili član neke udruge, u svrhu njegove rehabilitacije. Ova smo pitanja dodatno postavili kako bi uvidjeli kakvo je opće znanje građana o hrvatskom pravosuđu za maloljetne počinitelje kaznenih djela, je li građani uviđaju važnost rehabilitacijskog programa za maloljetne počinitelje kaznenih djela, te njihovu osobnu spremnost da pomognu maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u procesu njihove rehabilitacije uključivanjem u rad njihove udruge.

3.3. Metode prikupljanja podataka

Ovo istraživanje provedeno je kvantitativnom metodologijom i to metodom ankete. Populaciju na kojoj se provela anketa čini javnost Republike Hrvatske od 16 do 72 godine, od kojih je najviše onih koji imaju od 19 do 25 godina, i to čak 59,70 %. Ispitanici nisu mogli sudjelovati u istraživanju ako nisu ispunili cijelu anketu. Također, ispitanici su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju i su mogli odustati u bilo kojem trenutku od ispunjavanja ankete. Anketne upitnike ispitanici ispunili su potpuno anonimno. Anketom će se saznati koji su stavovi javnosti prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i formalnoj društvenoj reakciji prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Hrvatskoj.

3.4. Metode obrade podataka

Podaci su obrađeni u programu SPSS deskriptivnim i multivarijantnim metodama obrade podataka. Na deskriptivnoj razini korištene su apsolutne i relativne frekvencije, a na multivarijantnoj diskriminativna analiza.

4. REZULTATI

4.1. Deskriptivna analiza

Podatke dobivene u ovom istraživanju prvo analiziramo na deskriptivnoj razini.

TABLICA 1. Stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku prema njima.

	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Maloljetne osobe uglavnom čine sitna kaznena djela.	15,3	19,3	40,5	22,4	2,5
Maloljetne osobe mogu počinuti jednako teška kaznena djela kao i punoljetne osobe.	0,4	1,0	4,2	19,3	75,1
Maloljetne osobe ne mogu jednako odgovarati za svoja ponašanja kao punoljetne osobe.	18,7	27,3	24,3	18,7	11,1
U kaznenom postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba voditi računa o njihovoj dobrobiti.	5,5	12,2	30,4	29,8	22,2
Maloljetnim počiniteljima kaznenih djela trebalo bi se suditi na sudu za odrasle.	11,3	19,5	35,00	17,2	17,0
Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenoga kaznenog djela.	0,6	3,8	10,7	26,4	58,5
Ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela.	2,3	3,4	17,6	29,8	47,0
Pri izricanju sankcija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba uzimati u obzir okolinu iz koje dolaze.	17,4	19,1	21,4	25,4	16,8
Kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebale bi biti strože.	7,3	6,1	33,8	25,2	27,7
Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne bi trebali ići u poseban maloljetnički zatvor, nego u zatvor za odrasle.	32,7	28,7	22,2	6,7	9,6
Sustav maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj dobro je prilagođen za maloljetne počinitelje kaznenih djela.	21,8	23,5	49,7	4,0	1,0
Javnost treba biti informirana o identitetu maloljetnog počinitelja kaznenog djela radi vlastite sigurnosti.	17,6	19,3	24,1	19,1	19,9

Podaci iz Tablice 1. pokazuju stupanj slaganja ispitanika iz uzorka s tvrdnjama o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i o kaznenom postupku pokrenutom prema njima.

Većina ispitanika (40,5 %) u nedoumici je oko opasnosti maloljetnih delinkvenata, odnosno nisu sigurni čine li maloljetni delinkventi samo sitna kaznena djela ili ipak naginju djelima većeg stupnja težine. Zapravo, postoji svijest većine ispitanika (94,4 %) kako maloljetne osobe mogu

počiniti jednako teška kaznena djela kao i punoljetne osobe, ali vrlo vjerojatno nema svijesti o tome koliko je to često slučaj. Nadalje, podaci su pokazali kako ispitanici percipiraju maloljetne osobe kao opasne, s obzirom da se skoro polovica uzorka (46 %) ne slaže se s tvrdnjom da maloljetne osobe ne mogu jednako odgovarati za svoja djela kao što mogu punoljetne osobe, dok je 24,3 % ispitanika u nedoumici po tom pitanju. Polovina ispitanika slaže se (52 %) s tvrdnjom da u kaznenome postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba voditi računa o njihovoj dobrobiti, a 30,4 % ispitanika nije sigurno treba li ili ne treba voditi računa o tome. Dakle, može se zaključiti kako su u teoriji suglasni s tom tvrdnjom, no iz ostalih podataka pokazat će se da zapravo i nisu. Tako, primjerice, promatrajući ocjene ispitanika o mišljenju da bi se maloljetnim počiniteljima kaznenih djela trebalo suditi na sudu za odrasle, može se uočiti kako čak 35 % ispitanika iskazuje neodlučnost u odnosu na tu tvrdnju. U istome smislu, važno je napomenuti kako se iz rezultata ispitanika o tvrdnji da bi se maloljetne počinitelje kaznenih djela trebalo sankcionirati proporcionalno težini počinjenoga kaznenog djela, može razaznati koliko su zapravo loše upoznati sa sustavom sudovanja za mladež te koliko snažno laičko mišljenje odstupa od znanja stručnjaka koji se time bave. Naime, čak 84,9 % ispitanika potvrdno je odgovorilo na tu tvrdnju. Nadalje, možemo uočiti da naši ispitanici samo deklarativno zauzimaju stav kako ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela (76,8 %), budući da ostalim stavovima pokazuju upravo suprotno. Tu konstataciju potvrđuju podaci dobiveni iz sljedeće tvrdnje, koja se odnosi na izricanje sankcija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i okolinu iz koje dolaze. Distribucija podataka ovdje je jako zanimljiva. Naime, 42,2 % ispitanika slaže se kako treba uzimati u obzir okolinu iz koje maloljetni počinitelji dolaze, dok je skoro podjednak broj ispitanika (36,5 %) upravo suprotna mišljenja, odnosno zauzimaju stav da ne treba uzimati u obzir okolinu iz koje dolaze maloljetni počinitelji kaznenih djela. Međutim, treba naglasiti kako čak 21,4 % ispitanika nije sigurno u odgovor, odnosno u nedoumici je o postojanju utjecaja okoline na delinkventna ponašanja maloljetnih osoba. Imamo li u vidu složenost rizičnih čimbenika maloljetničkog kriminala, o čemu je bilo riječi u uvodnim dijelovima ovoga rada, jasno nam je koliko su zapravo naši ispitanici slabo upoznati s etiologijom kriminalnog ponašanja maloljetnih osoba. Promatrajući rezultate dobivene za tvrdnju da kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebaju biti strože, može se konstatirati da su ispitanici koji su sudjelovali u ovome istraživanju vrlo represivno usmjereni. Naime, visokih 52,9% ispitanika slaže se s navedenom tvrdnjom, dok je trećina ispitanika neodlučno (33,8%). Ovi rezultati odlično pokazuju

kako ispitanici općenito izražavaju neke pozitivne stavove, ali je to često samo deklarativno, dok su uistinu puno represivnije nastrojeni. S druge strane, rezultati koji se odnose na tvrdnju da maloljetni počinitelji kaznenih djela ne bi trebali ići u poseban maloljetnički zatvor, već u zatvor za odrasle, poprilično su konfuzni i nelogični. Naime, dok većina ispitanika uglavnom potvrdno odgovara na nametanje strožih kazna za maloljetne počinitelje kaznenih djela, u ovome slučaju iskazuju veću benevolentnost, s obzirom da se čak 61,4 % ispitanika ne slaže s takvom sankcijom, a 22,2 % ispitanika je neodlučno. Ako pažljivije pogledamo dobivene podatke za tvrdnju kako je sustav maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj dobro prilagođen za maloljetne počinitelje kaznenih djela, može se uočiti kako sustav ocjenjuju neadekvatnim, odnosno 45,3 % ispitanika ne slaže se s navedenim, a polovica ispitanika (49,7 %) nije sigurno u odgovor, pa ostaju neutralni. Važno je naglasiti kako većina ispitanika vidi sustav kao neadekvatan i očito je da samoiskazano poznavanje sustava zapravo ne igra ulogu. Pozitivan stav o tome da javnost treba biti informirana o identitetu maloljetnog počinitelja kaznenog djela radi vlastite sigurnosti zauzima ukupno 36,9 % ispitanika, dok 39 % njih zauzima suprotan stav, a 24,1 % ostaje neutralno, odnosno neodlučno. Iz navedenoga se može donijeti zaključak kako su mišljenja značajno podijeljena, čime pokazuju da su više fokusirani na zaštitu društva, nego na dobrobit maloljetnih delinkvenata.

TABLICA 2. Stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela

	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu se uspješno rehabilitirati.	0,6	4,2	31,2	37,1	26,8
Maloljetni počinitelji kaznenih djela spremni su raditi na svojoj rehabilitaciji.	4,0	20,3	58,3	13,4	4,0
Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti uključeni u programe rehabilitacije, čak i ako ne pokazuju pokajanje za počinjeno kazneno djelo.	8,2	7,3	14,9	28,1	41,5
Ako maloljetni počinitelj kaznenog djela ne pokaže inicijativu ili želju za rehabilitacijom, ona se ne bi trebala ni započinjati.	44,0	24,9	15,1	8,6	7,3
Mlađi maloljetni počinitelji kaznenih djela imaju veće šanse uspješnije se rehabilitirati, nego stariji maloljetni počinitelji kaznenih djela.	10,3	12,6	37,1	26,0	14,0
U rehabilitacijskim programima maloljetnicima se mora pružiti adekvatno obrazovanje, kako nakon programa ne bi bili zakinuti.	1,5	2,3	9,2	35,2	51,8

Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne mogu se uspješno rehabilitirati ako se vraćaju u istu okolinu nakon rehabilitacije.	3,6	9,2	30,0	32,3	24,9
Uspješna rehabilitacija maloljetnog počinitelja kaznenog djela ovisi o težini kaznenog djela koje je počinio.	9,2	14,5	30,0	28,1	18,2
Maloljetnici koji počine nasilna kaznena djela ne zaslužuju imati pristup programu rehabilitacije.	41,7	26,6	17,0	6,9	7,8
Maloljetne počinitelje kaznenih djela treba kazniti bez mogućnosti rehabilitacije, neovisno o težini kaznenog djela koje su počinili.	56,6	23,5	14,7	2,1	3,1
Program rehabilitacije za maloljetne počinitelje kaznenih djela nepotreban je luksuz za državni proračun.	50,1	26,0	16,1	3,6	4,2
Otkrivanjem identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela narušava se njihova šansa za uspješnom rehabilitacijom.	14,5	15,1	25,4	28,3	16,8
Maloljetni počinitelji kaznenih djela, koji prolaze kroz program rehabilitacije u Hrvatskoj, imaju učinkovitu skrb i njegu.	9,0	17,0	66,5	6,1	1,5
Tretmani rehabilitacijskog programa, namijenjeni za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj, su učinkoviti.	11,5	24,3	60,2	3,4	0,6

Tablica 2. donosi pregled podataka o stavovima u vezi rehabilitacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Podaci iz prethodne tablica iznjedrili su poprilično negativne i represivne stavovima prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, dok su podaci iz Tablice 2. značajno pozitivniji i općenito pokazuju veliku tendenciju ispitanika ka provođenju rehabilitacijskih mjera za maloljetne delinkvente.

Pozitivan stav može se odmah uočiti iz podataka koji se odnose na prvu tvrdnju iz seta pitanja o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela – skoro dvije trećine ispitanika (63,9 %) smatra kako se maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu uspješno rehabilitirati. Doduše, podaci za sljedeću tvrdnju pokazuju puno dubioznije stavove - visokih 58,3 % ispitanika zapravo nije sigurno jesu li maloljetni počinitelji kaznenih djela uopće spremni raditi na svojoj rehabilitaciji, dok ostatak ispitanika u otprilike podjednakom omjeru smatra kako jesu spremni (17, 4 %), odnosno nisu spremni (24,3 %). Međutim, već sljedeća tvrdnja donosi opet puno optimističnije stavove – 69, 6 % ispitanika vjeruje da bi maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali biti uključeni u programe rehabilitacije, čak i ako ne pokazuju pokajanje za počinjeno kazneno djelo, a 14,9 % ispitanika nije sigurno ili ne zna. Shodno prethodnim podacima, slični su dobiveni i za tvrdnju kako bi se rehabilitacija trebala provoditi, čak i ako maloljetni počinitelj kaznenog djela ne pokaže

inicijativu ili želju za rehabilitacijom (68,9 %). S druge strane, dobiveni podaci pokazuju kako 40% ispitanika vjeruje da mlađi maloljetni počinitelji (14 – 16 godina starosti) kaznenih djela imaju veće šanse uspješnije se rehabilitirati, nego stariji maloljetni počinitelji (16 – 18 godina) kaznenih djela. Suprotan stav zauzelo je 22, 9 % ispitanika, a 37, 1 % ih je ostalo neodlučno. Zanimljivo je uočiti kako čak 87 % ispitanih sudionika smatra potrebnim i važnim da se u rehabilitacijskim programima maloljetnicima mora pružiti adekvatno obrazovanje, kako nakon programa ne bi bili zakinuti. Iz navedenoga se može zaključiti da ispitanici ipak vjeruju da maloljetni počinitelji kaznenih djela trebaju nastaviti raditi na sebi i na svojem obrazovanju, kako bi po završetku rehabilitacijskog programa mogli nastaviti živjeti u skladu s društveno poželjnim normama te svojim radom zarađivati sredstva za život i pridonositi društvu. Samo neznatnih 3,8 % ispitanika suprotna je mišljenja. Nadalje, 57.2 % ispitanika zauzima stav kako se maloljetni počinitelji kaznenih djela ne mogu uspješno rehabilitirati, ukoliko se vraćaju u istu okolinu nakon rehabilitacije, a 30% ispitanika ne želi ili ne može zauzeti konkretan stav po tome pitanju. Prema podacima koji se odnose na uspješnu rehabilitaciju maloljetnog počinitelja kaznenog djela, može se primijetiti kako 46,3 % ispitanika smatra kako uspješna rehabilitacija ovisi o težini počinjenoga kaznenog djela, dok i u ovome slučaju 30 % ispitanika nije sigurno. Kada su u pitanju nasilna kaznena djela koja su počinile maloljetne osobe, 14,7 % ispitanika smatra da u takvim slučajevima maloljetnici ne zaslužuju imati pristup programu rehabilitacije, dok je većina ispitanika suprotna mišljenja, odnosno njih 68,3 % smatra da bi bez obzira na težinu počinjenoga kaznenog djela ipak trebali imati pristup rehabilitacijskome programu. Prilično optimistične podaci dobiveni su o okviru tvrdnje da maloljetne počinitelje kaznenih djela treba kazniti bez mogućnosti rehabilitacije i to neovisno o težini kaznenog djela koje su počinili. Konkretno, puno više od polovice ispitanika ne slaže se s tom tvrdnjom, njih čak 80,1 %, dok je 14,7 % ispitanika neutralnog stajališta, odnosno izjašnjava se da nisu sigurni. Zanimljivo je i valja istaknuti podatak kako čak 76,1 % ispitanika podržava ideju rehabilitacije i smatra da je takva mjerna potrebna i koristi te da se vrijedi ulagati sredstva u provođenje i razvijanje rehabilitacijskih programa. S druge strane, samo 7,8 % ispitanika smatra kako je to nepotreban luksuz za državni proračun. Nadalje, dobiveni podaci otprilike su podjednako distribuirani za sve razine (ne)slaganja u okviru tvrdnje da otkrivanje identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela narušava njihovu šansu uspješnog rehabilitiranja: 29,6 % ispitanika ne slaže se s navedenim, 25, 4 % ispitanika je neodlučno, a 45, 1 % ispitanika potvrdno je odgovorilo. Ako pogledamo daljnje rezultate u okviru stavova o rehabilitaciji,

postotak neodlučnih prilično je visok (66, 5 %) u pogledu učinkovite brige i skrbi za maloljetne počinitelje kaznenih djela koji prolaze kroz tretman rehabilitacije u Hrvatskoj. Promatrajući ostale podatke za istu varijablu, može se uočiti kako se samo 7,6 % ispitanika slaže da im je pružena učinkovita skrb i briga, dok 26 % ispitanika smatra suprotno. Nastavljajući se na prethodnu tvrdnju, postotak neodlučnih ostaje skoro jednako visok (60, 2 %) za stav da su tretmani rehabilitacijskog programa učinkoviti. S obzirom na prethodne podatke, pomalo je iznenađujuće kako samo 4 % ispitanika vjeruje u učinkovitost navedena programa.

TABLICA 3. Stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela

	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije.	2,5	4,4	20,3	40,0	32,7
Teškim fizičkim radom maloljetnik može shvatiti posljedice svog ponašanja.	9,2	15,9	25,6	29,1	20,1
Alternativnim oblicima postupanja prema maloljetnim počiniteljima izbjegava se njihovo negativno etiketiranje.	2,9	5,7	43,6	32,5	15,3
Alternativne mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela nisu učinkovite kao formalne sankcije.	8,8	21,4	47,2	14,3	8,2
Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima prikladni su samo za maloljetnike koji su počinili kazneno djelo bez elemenata nasilja.	13,0	20,1	36,1	17,4	13,4
Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima ukazuju na razvoj suvremenog maloljetničkog kaznenog prava.	1,9	6,3	42,3	33,5	15,9

Konačno, Tablica 3. donosi pregled stavova ispitanika o alternativnim mjerama namijenjenima za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj.

Prva tvrdnja u nizu odnosi se na humanitarni rad, a 72,7 % ispitanika slaže se kako takva vrsta rada pomaže maloljetnicima u razvoju empatije. Samo 6,9 % ispitanika uvjeren je u suprotno. Kada je u pitanju težak fizički rad kao oblik sankcije u vidu alternativnih mjera, opet je evidentan represivni karakter ispitanika jer ih je polovica (49,2 %) odgovorila da smatraju da takav oblik sankcije omogućuje maloljetniku da shvati posljedice svoga ponašanja. Prilikom razmišljanja o

alternativnim mjerama, ne smije se izostaviti problem negativnoga etiketiranja maloljetnih počinitelja kaznenih djela, a 47,8 % ispitanika smatra kako se upravo alternativnim oblicima postupanja prema maloljetnim delinkventima izbjegava njihovo negativno etiketiranje, dok njih 43,6 % ostaje neodlučno. Odgovarajući na tvrdnju da alternativne mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela nisu učinkovite kao formalne sankcije, može se uočiti nepoznavanje sustava sudovanja za mladež i alternativnih mjera, budući da skoro pola ispitanika (47,2 %) ne zna ili nije sigurno u odgovor, a 22,5 % ispitanika smatra kako su formalne sankcije ipak učinkovitije. Međutim, u ovom slučaju postotak preteže u korist alternativnih mjera, s obzirom da veći broj ispitanika (30,2 %) vjeruje da su alternativne mjere učinkovitije od formalnih. Distribucija podataka opet je podjednaka kada je riječ o prikladnosti alternativnih mjera s obzirom na oblik počinjenoga nasilja. Naime, 30,8 % ispitanika slaže se da su alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima prikladni samo za maloljetnike koji su počinili kazneno djelo bez elemenata nasilja, 36,1 % ispitanika je neodlučno, a 33,1 % ne slaže se s navedenim. U konačnici, ako se fokusiramo na suvremeno maloljetničko kazneno pravo, polovica ispitanika (49,4 %) optimistično vjeruje da alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počinitelja ukazuju na razvoj istoga, dok samo 8,2 % manje optimističnih vjeruje u suprotno, a 42,3 % ostaje suzdržano jer ne zna ili nije sigurno u odgovor na to pitanje.

4.2. Diskriminativna analiza

4.2.1. Stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kazneni postupak

Jednako kao prethodno na deskriptivnoj razini, tako i analizu na multivarijantnoj razini započinjemo vezano uz podatke o stavovima naših ispitanika o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku koji se vodi prema takvim osobama u našoj zemlji.

TABLICA 4. Statistička značajnost diskriminativne funkcije

Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,065 ^a	100,0	100,0	,247
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.

1	,939	29,608	12	,003
---	------	--------	----	------

Podaci koje nalazimo u tablici 4 pokazuju da je rezultat ove diskriminativne analize jedna diskriminativna funkcija koja je statistički značajna, ali postiže relativno nisku vrijednost kanoničke korelacije.

TABLICA 5. Standardizirani diskriminativni koeficijenti i korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom

	Korelacija s diskriminativnom funkcijom	Struktura diskriminativne funkcije
Sustav maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj dobro je prilagođen za maloljetne počinitelje kaznenih djela.	,625	,677
Maloljetne osobe uglavnom čine sitna kaznena djela.	,318	,388
Kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebale bi biti strože.	-,258	-,348
Maloljetne osobe ne mogu jednako odgovarati za svoja ponašanja kao punoljetne osobe.	-,442	-,320
U kaznenom postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba voditi računa o njihovoj dobrobiti.	,311	,303
Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenoga kaznenog djela.	,418	,251
Pri izricanju sankcija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba uzimati u obzir okolinu iz koje dolaze.	,129	,178
Javnost treba biti informirana o identitetu maloljetnog počinitelja kaznenog djela radi vlastite sigurnosti.	-,072	-,166
Maloljetne osobe mogu počinuti jednako teška kaznena djela kao i punoljetne osobe.	-,118	-,121
Maloljetnim počiniteljima kaznenih djela trebalo bi se suditi na sudu za odrasle.	,220	-,111
Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne bi trebali ići u poseban maloljetnički zatvor, nego u zatvor za odrasle.	,052	-,061
Ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela.	,032	,036

Iz podataka koje sadrži tablica 5 možemo se uvjeriti da u strukturi diskriminativne funkcije uvjerljivo dominira jedna varijabla koja pokazuje visoku vrijednost korelacije sa diskriminativnom funkcijom. Radi se o varijabli kojom ispitanici procjenjuju prilagođenost sustava maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj za maloljetne počinitelje kaznenih djela. Vrijedi odmah istaknuti da ista varijabla postiže i uvjerljivo najvišu vrijednost diskriminativnog koeficijenta, što upućuje na njenu snagu u pogledu razlikovanja dviju ovdje promatranih skupina ispitanika.

Temeljem podataka o diskriminativnim koeficijentima i korelacijama varijabli sa diskriminativnom funkcijom, moguće je izdvojiti još jednu od ukupno dvanaest varijabli u ovome setu koja postiže visoke vrijednosti na oba parametra. To je varijabla kojom se izražava stav da maloljetnici uglavnom čine sitna kaznena djela.

Osrednju vrijednost korelacije sa diskriminativnom funkcijom pokazuju još dvije varijable od kojih jedna postiže i visoku vrijednost diskriminativnog koeficijenta, a to je sljedeća varijabla: maloljetne osobe ne mogu jednako odgovarati za svoja ponašanja kao punoljetne osobe. Druga od tih dviju varijabli je sljedeća: kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebale bi biti strože.

Ovdje treba spomenuti još dvije varijable koje sudjeluju u strukturi promatrane diskriminativne funkcije. Jedna opisuje stav prema kojem u kaznenome postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba voditi računa o njihovoj dobrobiti, dok se druga odnosi na stav prema kojem bi maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenog kaznenog djela.

Naposljetku, spomenimo još dvije varijable koje imaju osrednje vrijednosti diskriminativnih koeficijenata i korelacija s diskriminativnom funkcijom, a kojima se opisuje potreba uvažavanja dobrobiti maloljetnika u kaznenom postupku i mogućnost jednake kaznene odgovornosti za maloljetne i punoljetne osobe.

TABLICA 6. Centroidi grupa

Koliko smatrate da ste upoznati sa hrvatskim pravosuđem za maloljetne počinitelje kaznenih djela?	Function
	1
LOŠE	,246
DOBRO	-,264

Uvidom u podatke o centroidima skupina koje se nalaze u tablici 6, zaključujemo da naši ispitanici koji svoje poznavanje hrvatskog pravosuđa za maloljetnike smatraju dobrim imaju negativne stavove o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, a što se tiče kaznenog postupka tendiraju represiji.

Precizno govoreći, oni naši ispitanici koji smatraju da dobro poznaju sustav sudovanja za mladež u Hrvatskoj, imaju loše mišljenje o prilagođenosti tog sustava, smatraju kako bi sankcije trebale biti strože, te da u postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela ne bi trebalo voditi računa o njihovoj dobrobiti. Sukladno tome, isti ispitanici su skloniji stavu da maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu jednako odgovarati za ta djela kao odrasle osobe te da bi maloljetni počinitelji trebali biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenog kaznenog djela. Oni također smatraju da maloljetne osobe ne čine uglavnom sitna kaznena djela.

4.2.2. Stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela

Druga deskriptivna analiza u ovome radu učinjena je u prostoru varijabli kojima se opisuju stavovi naših ispitanika o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

TABLICA 7. Statistička značajnost diskriminativne funkcije

Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,067 ^a	100,0	100,0	,251
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,937	30,488	14	,007

Iz podataka sadržanih u tablici 7 možemo vidjeti da je dobivena jedna diskriminativna funkcija koja je statistički značajna, ali postiže prilično nisku vrijednost kanoničke korelacije. Stoga, možemo reći da se promatrane dvije skupine ispitanika, odnosno oni ispitanici koji svoje poznavanje hrvatskog pravosuđa za maloljetne počinitelje kaznenih djela ocjenjuju dobrim i oni ispitanici koji to poznavanje ocjenjuju lošim, statistički značajno razlikuju u stavovima o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

TABLICA 8. Standardizirani diskriminativni koeficijenti i korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom

	Korelacija s diskriminativnom funkcijom	Struktura diskriminativne funkcije
Maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu se uspješno rehabilitirati.	,326	,521
Tretmani rehabilitacijskog programa, namijenjeni za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj, su učinkoviti.	,446	,506
Maloljetni počinitelji kaznenih djela spremni su raditi na svojoj rehabilitaciji.	,290	,446
Otkrivanjem identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela narušava se njihova šansa za uspješnom rehabilitacijom.	,225	,417
Maloljetnici koji počine nasilna kaznena djela ne zaslužuju imati pristup programu rehabilitacije.	-,310	-,399
Maloljetne počinitelje kaznenih djela treba kazniti bez mogućnosti rehabilitacije, neovisno o težini kaznenog djela koje su počinili.	-,098	-,326
Ako maloljetni počinitelj kaznenog djela ne pokaže inicijativu ili želju za rehabilitacijom, ona se ne bi trebala ni započinjati.	-,210	-,301
Maloljetni počinitelji kaznenih djela, koji prolaze kroz program rehabilitacije u Hrvatskoj, imaju učinkovitu skrb i njegu.	,170	,281
Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti uključeni u programe rehabilitacije, čak i ako ne pokazuju pokajanje za počinjeno kazneno djelo.	,054	,272
Program rehabilitacije za maloljetne počinitelje kaznenih djela nepotreban je luksuz za državni proračun.	,282	-,267
Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne mogu se uspješno rehabilitirati ako se vraćaju u istu okolinu nakon rehabilitacije.	,423	,251
Mlađi maloljetni počinitelji kaznenih djela imaju veće šanse uspješnije se rehabilitirati, nego stariji maloljetni počinitelji kaznenih djela.	,169	,243
U rehabilitacijskim programima maloljetnicima se mora pružiti adekvatno obrazovanje, kako nakon programa ne bi bili zakinuti.	-,112	,174
Uspješna rehabilitacija maloljetnog počinitelja kaznenog djela ovisi o težini kaznenog djela koje je počinio.	,297	,160

Podaci o korelacijama varijabli sa diskriminativnom funkcijom sadržani u tablici 8 pokazuju nam da čak četiri do pet od ukupno četrnaest varijabli postiže dobro izražene vrijednosti korelacije sa diskriminativnom funkcijom. To su varijable kojima se opisuju stavovi ispitanika o mogućnosti uspješne rehabilitacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela, o učinkovitosti tretmana rehabilitacijskih programa namijenjenih za maloljetne počinitelje kaznenih djela, o spremnosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela da rade na svojoj rehabilitaciji, o otkrivanju identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela kao riziku narušavanja njihove šanse za uspješnom rehabilitacijom i o neopravdanosti pristupa programima rehabilitacije maloljetnim počiniteljima nasilnih kaznenih djela.

Uvidom u podatke o diskriminativnim koeficijentima koje nalazimo u istoj tablici, možemo izdvojiti prve dvije od prethodno navedenih pet varijabli kao one koje dominiraju u strukturi promatrane diskriminativne funkcije, s obzirom da te varijable ujedno postižu i najviše vrijednosti diskriminativnih koeficijenata, pa to znači da imaju visoku moć diskriminacije promatranih dviju skupina ispitanika.

Iz vrijednosti diskriminativnih koeficijenata možemo prepoznati još dvije varijable koje se izdvajaju po svojoj diskriminativnoj snazi. Prva među njima je varijabla kojom se opisuje stav ispitanika o nemogućnosti uspješne rehabilitacije onih maloljetnih počinitelja kaznenih djela koji se vraćaju u istu okolinu nakon rehabilitacije. Međutim, moramo upozoriti da ta varijabla ima nisku vrijednost korelacije sa diskriminativnom funkcijom. Nasuprot tome, varijabla kojom se opisuje stav ispitanika o neopravdanosti pristupa programima rehabilitacije maloljetnim počiniteljima nasilnih kaznenih djela, kako smo već prethodno istaknuli, postiže osrednju vrijednost korelacije sa diskriminativnom funkcijom, pa možemo govoriti i o njenom utjecaju na strukturu promatrane diskriminativne funkcije.

TABLICA 9. Centroidi grupa

Koliko smatrate da ste upoznati sa hrvatskim pravosuđem za maloljetne počinitelje kaznenih djela?	Function
	1
LOŠE	,250
DOBRO	-,268

Iz podataka o centroidima skupina koje nalazimo u tablici 9, možemo identificirati u kojem smjeru se kreću prethodno uočene dominantne razlike između dviju promatranih skupina ispitanika. Držimo li se varijabli za koje smo prethodno konstatirali da dominiraju u strukturi diskriminativne funkcije, možemo zaključiti da oni ispitanici koji iskazuju da je njihovo poznavanje hrvatskog pravosuđa za maloljetne počinitelje kaznenih djela dobro, zapravo imaju stavove koji ne idu u prilog podrške rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Precizno govoreći, ispitanici koji misle da dobro poznaju kaznenopravni sustav za maloljetnike u našoj zemlji, ne vjeruju u mogućnost uspješne rehabilitacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela i smatraju da su rehabilitacijski programi namijenjeni tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Hrvatskoj nisu učinkoviti. Nadalje, ispitanici koji smatraju da dobro poznaju sustav ne

slažu se s tvrdnjom da su maloljetni počinitelj kaznenih djela spremni raditi na svojoj rehabilitaciji. Također, oni se ne slažu s tvrdnjom da otkrivanje identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela narušava njihove šanse za uspješnom rehabilitacijom. Naposljetku, moramo istaknuti da isti ispitanici, dakle oni koji tvrde da dobro poznaju sustav sudovanja za mladež u Hrvatskoj smatraju da maloljetni počinitelji nasilnih kaznenih djela ne zaslužuju imati pristup programima rehabilitacije.

4.2.3. Stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela

Posljednja diskriminativna analiza u ovome radu učinjena je u prostoru varijabli kojime se opisuju stavovi ispitanika o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

TABLICA 10. Statistička značajnost diskriminativne funkcije

Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,027 ^a	100,0	100,0	,163
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,973	12,656	6	,049

Iz podataka sadržanih u tablici 10, razvidno je kako je rezultat ove diskriminativne analize jedna diskriminativna funkcija koja se nalazi na rubu statističke značajnosti i postiže vrlo nisku vrijednost kanoničke korelacije.

TABLICA 11. Standardizirani diskriminativni koeficijenti i korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom

	Korelacija s diskriminativnom funkcijom	Struktura diskriminativne funkcije
Humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije.	-,662	-,728
Alternativne mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela nisu učinkovite kao formalne sankcije.	,402	,663
Alternativnim oblicima postupanja prema maloljetnim počiniteljima izbjegava se njihovo negativno etiketiranje.	-,160	-,454
Teškim fizičkim radom maloljetnik može shvatiti posljedice svog ponašanja.	,410	,409

Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima prikladni su samo za maloljetnike koji su počinili kazneno djelo bez elemenata nasilja.	,059	,348
Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima ukazuju na razvoj suvremenoga maloljetničkog kaznenog prava.	,337	-,029

Iz podataka koji se nalaze u tablici 11, možemo vidjeti da od ukupno šest ovdje promatranih varijabli, dvije dominiraju u strukturi diskriminativne funkcije, s obzirom da pokazuju visoke vrijednosti korelacije sa diskriminativnom funkcijom. Prva od njih opisuje stav ispitanika da humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije. Druga je varijabla koja opisuje stav o učinkovitosti alternativnih mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u usporedbi s učinkovitosti formalnih sankcija. Navedene dvije varijable karakteriziraju i dobro izražene vrijednosti diskriminativnih koeficijenata, što upućuje i na njihovu diskriminativnu snagu.

Temeljem vrijednosti diskriminativnog koeficijenta i korelacije varijable s diskriminativnom funkcijom, ovdje treba još istaknuti i varijablu kojom se opisuje stav ispitanika prema kojem maloljetnik teškim fizičkim radom može shvatiti posljedice svog ponašanja.

TABLICA 12. Centroidi skupina

Koliko smatrate da ste upoznati sa hrvatskim pravosuđem za maloljetne počinitelje kaznenih djela?	Function
LOŠE	-,159
DOBRO	,171

Podaci o centroidima skupina koji se nalaze u tablici 12, koji pokazuju smjer razlika između promatrane dvije skupine ispitanika i ovdje upućuju na izostanak podrške suvremenim pristupima tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela, upravo kod onih ispitanika koji izjavljuju da dobro poznaju sustav sudovanja za mladež u našoj zemlji.

Drugim riječima, ispitanici koji kažu da dobro poznaju sustav, ne slažu se s idejom da humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije, ali istodobno se slažu s tvrdnjom da maloljetnik teškim fizičkim radom može shvatiti posljedice svog ponašanja. Također, isti ispitanici vide tradicionalne formalne sankcije učinkovitijima od alternativnih mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

5. RASPRAVA

Prethodno prezentirani rezultati dobiveni u ovome istraživanju već su na deskriptivnoj razini analize pokazali kako hrvatska javnost u najmanju ruku nije odlučna u stavovima odobravanja i podrške ideje rehabilitacije i primjene alternativnih mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. Štoviše, mogao bi se, u nekim aspektima, čak primijetiti otpor prema takvim pristupima u kaznenopravnom sustavu. Ispitanici su pokazali priličnu ambivalentnost odgovarajući na pitanja o stavovima o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku prema njima. Naime, u velikome broju neodlučni su po pitanju težine kaznenih djela koje su maloljetnici kadri učiniti. Međutim, većina ih ipak smatra da maloljetne osobe mogu počinuti jednako teška kaznena djela kao punoljetne osobe. Hrvatska javnost zapravo je pokazala da maloljetne počinitelje kaznenih djela percipira kao potencijalno jako opasne osobe i stoga je izrazila zabrinjavajuće visoki stupanj represivnih i negativnih stavova. Po pitanju rehabilitacije također je znatno naglašena podijeljenost među mišljenjima ispitanika ili ambivalentnost, odnosno nesigurnost o tim pitanjima. Međutim, većina ipak naginje mišljenju da maloljetnici ne zaslužuju nikakve posebne tretmane prikladne za njihovu dob i psihičku (ne)zrelost, što je potencijalno velika opasnost za dobrobit mladih osoba koja su počinila kaznena djela. Naime, glavni problem leži u tome što su upravo oni ispitanici koji su svoje poznavanje hrvatskog sustava sudovanja za mladež ocijenili dobrim, pokazali najveći stupanj neslaganja s alternativnim mjerama, a to je zabrinjavajuće jer smatraju kako imaju dovoljno znanja o tome, a zapravo pokazuju stavove koji potpuno odstupaju od onoga što tvrde stručnjaci koji se bave maloljetničkom delinkvencijom, uključujući pravnike, socijalne radnike i pedagoge, rehabilitatore, defektologe i ostale. Oni ispitanici koji su iskazali ambivalentnost također predstavljaju određen stupanj zabrinutosti, budući da je upitno koliko su spremni razumjeti potrebe maloljetnih počinitelja kaznenih djela i podržati provođenje alternativnih mjera predviđenih za njihovu rehabilitaciju. Valja naglasiti kako hrvatska javnost samo deklarativno zauzima stav da ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela, budući da ostalim stavovima pokazuju upravo suprotno i objelodanjuju što uistinu misle.

Hrvatski građani pokazali su da zapravo ne razumiju, ili ne uvažavaju činjenicu, da su maloljetne osobe vrlo krhka i nježna dobna skupina te da se nalaze u životnoj fazi učenja i sazrijevanja, a

potencijalni rizični čimbenici mogu vrlo lako i snažno negativno utjecati na njihov ispravan razvoj i odvesti ih na pogrešan put. Građani trebaju shvatiti kako postoji veliki broj rizičnih faktora koji mogu zvesti mlade ljude i skrenuti ih na pogrešan put. Zato je važno da im se pomogne da osvijeste svoje postupke i počnu razvijati vlastite osobine i ponašanja u skladu s društveno poželjnim normama. Dakle, za njih ne mora biti kasno, ali izrazito je važno da im se pokaže kako nisu sami i kako postoje mjere kojima im se može pomoći, a to smo nastojali objasniti i apostrofirati u uvodnome dijelu rada. Međutim, zanimljivo je kako su dobiveni rezultati za određene varijable vrlo konfuzni i nelogični, što pokazuje da je i sama javnost u nedoumici oko tog problema, odnosno nije sigurna koje je rješenje najbolje. Naime, dok su neki rezultati pokazali iznimnu represivnost građana, nepodržavanje i netoleriranje maloljetnih delinkvenata, drugi rezultati pokazali su suosjećajnu stranu karaktera građanstva, pa su i odgovori bili više benevolentni. U svakom slučaju, nedvojbeno je da su mišljenja uvelike podijeljena i evidentno je da je hrvatska javnost više fokusirana na zaštitu društva, nego na dobrobit maloljetnih delinkvenata. U prilog tome ide i visok stupanj slaganja i podržavanja tradicionalnih oblika kažnjavanja, što pokazuje da hrvatsko društvo još uvijek tendira klasičnim oblicima sankcija. Tome u prilog ide i podatak koji pokazuje da se velik broj ispitanika ne slaže, primjerice, sa pružanjem mogućnosti maloljetnim počiniteljima kaznenih djela da sudjeluju u humanitarnom radu, koji može obostrano koristiti kako potrebitima, tako i maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u razvijanju empatije. Nastavno tome, ispitanici uglavnom podržavaju ideju da im se kao vrsta kaznene mjere određuju teški fizički poslovi jer smatraju da takvim načinom, prije svih ostalih, mogu shvatiti posljedice svojih neprihvatljivih ponašanja. Po tome bi se moglo zaključiti kako hrvatsko društvo i dalje vjeruje u poznate narodne izreke poput „batina je izašla iz raja“ te „bez muke nema nauke“, odnosno smatraju da će se samo strogim i oštrim mjerama utjecati na to da maloljetnici shvate posljedice svojih djela i promijene način ponašanja i razmišljanja, kako ne bi opet prolazili kroz iste sankcije, dok se alternativne mjere smatraju preblagima i nedovoljno efikasima. Važno je naglasiti kako to misle ljudi koji su samo iskazali dobro poznavanje sustava sudovanja za mladež, što je veliki problem, budući da imaju potpuno pogrešnu predodžbu o najboljem mogućem načinu za preodgoj maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Drugim riječima, ispitanici koji smatraju da dobro poznaju kaznenopravni sustav za maloljetne osobe u Hrvatskoj, skeptični su i sumnjaju u učinkovitost uspješne rehabilitacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Ljudi se povode mišljenjem da kriminalna ponašanja oštećuju ljude i međuljudske odnose, a da pravda zahtijeva da se šteta nadoknadi što je više moguće, vodeći se načelom reciprociteta, odnosno načelom „oko za oko“ i da maloljetne počinitelje treba kazniti proporcionalno težini počinjenoga kaznenog djela. Drugačije rečeno, tradicionalne formalne sankcije smatraju učinkovitijima od alternativnih mjera prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

Iz tog razloga važno je upoznati javnost s idejom restorativne pravde, kako bi ih se osvijestilo da se konflikt može pretvoriti u suradnju i pomiriti suprotstavljene strane, od čega imaju koristi kako sam počinitelj, tako i žrtva i cijela zajednica. U svijetu u kojem se ljudi osjećaju otuđenima, restorativna pravda vraća i kreira pozitivne osjećaje i međuljudske odnose. Restorativna pravda ne provodi se jer je zaslužena, nego jer je potrebna, a idealno se postiže kroz kooperativni proces, uključujući sve glavne sudionike u određivanju kako najbolje popraviti nastalo zlo zbog počinjenog djela.

Nadalje, smatramo bitnim naglasiti i vjerojatnost da su za sudjelovanje u anketi bile više motivirane one osobe koje su više i impresionirane problemom maloljetničkog kriminala, odnosno one osobe koje iskazuju zanimanje za fenomen maloljetničkog kriminala. Dodatno bih istaknula kako je vrijeme provođenja ankete bilo neposredno nakon suđenja dvadesetjednogodišnjem mladiću koji je prije godinu dana na zagrebačkoj Volovčici hladnokrvno i na posebno okrutan način usmrtio svoju bivšu djevojku, tako da su tenzije hrvatske javnosti prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela zasigurno bile dodatno pojačane u tome periodu i moguće je da su zbog toga iskazali viši stupanj represivnosti, budući da su ostali pod dojmom izvještaja novinskih članaka o flegmatičnom i bešćutnom ponašanju okrivljenoga mladića u prostorijama suda, ne pokazujući kajanje za počinjeno djelo. Prateći komentare na društvenim mrežama, evidentno je da je javnost ogorčena i da priželjkuje najstrožu moguću kaznu, bez obzira što je mladić u vrijeme počinjenja djela bio mlađi punoljetnik, odnosno osoba koja s obzirom na životnu dob podliježe sustavu sudovanja za mladež. S obzirom na navedeno, logično je pretpostaviti da postoji mogućnost kako je aktualna situacija uvelike utjecala na odgovore naših ispitanika.

Na razini diskriminativne analize, rezultati dobiveni ovim istraživanjem pružaju još više razloga za zabrinutost, budući da oni ispitanici koji vjeruju da dobro poznaju sustav sudovanja za mladež u Hrvatskoj, imaju loše mišljenje o prilagođenosti tog sustava te smatraju kako bi sankcije trebale biti strože, kao i da u postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela ne bi trebalo voditi

računa o njihovoj dobrobiti. Ispitanici zapravo vjeruju da maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu jednako odgovarati za počinjena djela kao i odrasle osobe te da im se ne bi trebala pružati mogućnost sankcioniranja kaznama blažeg intenziteta, kao i da njihova dob ne bi trebala predstavljati olakotnu okolnost u kaznenopravnom postupku.

Sumirajući sve navedeno, ovo istraživanje omogućilo je uvid u novospoznati problem, koji se odnosi na to da ispitanici koji svoje znanje o sustavu sudovanja za mladež procjenjuju zadovoljavajućim zapravo pokazuju alarmantne i zabrinjavajuće stavove. Konkretno, pesimistično i beznadno ne pokazuju povjerenje mogućnostima rehabilitacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela, odnosno ne smatraju ih učinkovitim i stoga ne podržavaju njihovo provođenje. Dakle, evidentan je izostanak podrške suvremenim pristupima tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela, čime se nameće potreba edukacije i boljeg informiranja građana o potrebi provođenja alternativnih mjera, kako bi bolje shvatili njihovu korisnost u preodgoju maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

6. ZAKLJUČCI

Reorganizacija i reformiranje hrvatskoga pravosudnog sustava započeli su odlukom Republike Hrvatske o pridruživanju Europskoj uniji. Reorganizacija pravosudnog sustava jedan je od najvažnijih strateških ciljeva u pravosuđu. Međutim, na ostvarenje predviđenih ciljeva utječu političke, gospodarske, ali i društvene okolnosti. Ovaj rad stavio je naglasak upravo na društvene okolnosti i stavove hrvatske javnosti, čime se otvara novi veliki problem, s obzirom da su oni ispitanici koji su procijenili svoje znanje hrvatskog sustava sudovanja za mladež, iskazali najstrože i najrepresivnije stavove. Zbog toga je iznimno važno pratiti i analizirati kakvu percepciju o pravosudnome sustavu imaju hrvatski građani, a hrvatski pravosudni sustav trebao bi se konstantno razvijati kako ne bi posustajao za najvišim europskim standardima, iako valja naglasiti kako je Hrvatska jedna od prvih zemalja na globalnoj razini koja je primijetila potrebu i važnost uvođenja posebna tretmana za maloljetne počinitelje kaznenih djela te je u svome pravosuđu odvojila sustav sudovanja za mladež od sudovanja za odrasle.

Prema McColdu (2003), restorativna pravda ne provodi se jer je zaslužena, nego jer je potrebna, a idealno se postiže kroz kooperativni proces, uključujući sve glavne sudionike u određivanju kako najbolje popraviti nastalo zlo zbog počinjenog djela. U ovome radu prikazana je konceptualna teorija koja pruža okvir za sveobuhvatan odgovor na kako, što i tko u paradigmi restorativne pravde. Prozor društvene discipline opisuje kako se konflikt može pretvoriti u suradnju. Struktura uloga sudionika pokazuje da popravak emocionalne i relacijske štete zahtijeva osnaživanje primarnih sudionika, odnosno onih najizraženije pogođenih. Tipologija restorativne prakse pokazuje zašto je potrebno podjednako sudjelovanje žrtava, prekršitelja i njihovih zajednica koje skrbe kako bi se popravila šteta uzrokovana kaznenim djelom. Kaznenopravni sustav koji samo dodjeljuje kaznu prekršiteljima, ne suočava se s emocionalnim i relacijskim potrebama onih koji su pogođeni počinjenim djelom. U svijetu u kojemu se ljudi osjećaju otuđenima, restorativna pravda vraća i gradi pozitivne osjećaje i odnose. Restorativni sustav nastoji ne samo smanjiti kriminal, nego i općenito smanjiti utjecaj kriminala. Sposobnost restorativne pravednosti za rješavanje tih emocionalnih i relacijskih potreba i angažiranje građanstva u tome jest ključ za postizanje i održavanje zdravog građanskog društva (McCold, 2003).

Roditeljima i djeci treba uputiti preventivne mjere umjesto kazne. Postoji široki konsenzus među kriminolozima, sociolozima i razvojnim psiholozima o temeljnim čimbenicima rizika

delinkvencije. Oni se nalaze u djetetu, u obitelji, ali i u širem okruženju u kojemu dijete živi i sazrijeva. Važni čimbenici su, na primjer, agresivni temperament, hiperaktivnost, obiteljski sukob, nedostatak roditeljskog nadzora, oštra i nedosljedna disciplina, siromaštvo, nedostatak kolektivne efikasnosti u susjedstvu i devijantna skupina vršnjaka. Međutim, mala je pažnja posvećena činjenici da zločin nije jedini ishod takvih čimbenika rizika, već može doći do pojave mnogih drugih nepovoljnih ishoda, poput lošega zdravlja, psihosocijalnih i psihijatrijskih problema, poteškoća i nesuglasica u braku i sl. (Junger-Tas, 2009).

Dakle, prevencija ima važnu ulogu u predviđanju i suzbijanju maloljetničke delinkvencije, ali i poboljšanja kvalitete života mladih ljudi i njihove zajednice. Međutim, ukoliko do počinjenja kaznenoga djela ipak dođe, stručnjaci za mladež smatraju primjenu diverzije, odnosno preusmjeravanja s tradicionalnih oblika kažnjavanja ka alternativnim mjerama, najboljim izborom za postupanje prema maloljetnim počiniteljima.

Alternativne mjere se može definirati kao mjere kojima se izbjegava procesuiranje maloljetnika od strane sustava maloljetničkog pravosuđa. Alternativne mjere se mogu primijeniti na razini policije (Nizozemska) ili na razini tužitelja (Njemačka) u slučajevima sitnih kaznenih djela. Postoje dva glavna razloga za primjenu diverzije. Prvi je da postupak oslobađa pravosudne vlasti od tereta formalnog obrađivanja slučajeva sitne delinkvencije. Drugi razlog jest da formalna intervencija maloljetničkoga suda, s mogućnošću kaznenog djela, može biti štetnija za mladu osobu nego neka neslužbena mjera, tim više jer se te mjere rješavaju poželjno žrtvama kaznenog djela i trebaju imati obrazovni karakter. Diverzijske mjere uključuju novčane kazne, naknadu žrtvi dobrovoljnim radom ili povratom štete, plaćanja štete, nudeći ispriku ili obavljanjem ograničenog broja sati društvene službe (Dunkel, 2009).

U ovome radu pošlo se od pretpostavke da ne postoje statistički značajne razlike u stavovima hrvatske javnosti o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i različitim formalnim pristupima u društvenoj reakciji prema njima, s obzirom na poznavanje sustava sudovanja za mladež.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 479 hrvatskih građana, u rasponu dobi od 16 do 72 godine, a u strukturi ispitanika dominantno prevladavaju osobe ženskog spola, konkretno čak 77,7 % od ukupnog broja ispitanika.

Podaci su prikupljeni anonimnim i dobrovoljnim anketiranjem hrvatskih građana putem društvene mreže facebook, u travnju 2018. godine. Također, podaci su prikupljeni sukladno svim pravilima etičnosti znanstvenog istraživanja i obrađeni na deskriptivnoj i multivarijantnoj razini. Nadalje, podaci su prikupljeni na bazi upitnika koji uključuje tri seta varijabli: stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku, stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela, stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i sociodemografski podaci o ispitanicima. Ispitanici nisu mogli sudjelovati u istraživanju ukoliko nisu ispunili cijelu anketu. Također, ispitanici su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju i mogli su odustati u bilo kojem trenutku ispunjavanja ankete. Podaci su obrađeni u statističkome programu SPSS deskriptivnim i multivarijantnim metodama obrade podataka. Na deskriptivnoj razini korištene su apsolutne i relativne frekvencije, a na multivarijantnoj diskriminativna analiza.

Rezultati deskriptivne analize prilično su zabrinjavajući sa stajališta struke. Naime, ispitanici samo deklarativno zauzimaju stav kako ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela, budući da ostalim stavovima pokazuju upravo suprotno. Promatrajući rezultate dobivene za tvrdnju da kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebaju biti strože, može se konstatirati da su ispitanici koji su sudjelovali u ovome istraživanju vrlo represivno usmjereni i sustav ocjenjuju neadekvatnim. To je najveći problem, budući da je to stav ljudi koji su svoje poznavanje hrvatskog sustava sudovanja za mladež ocijenili dobrim. S druge strane, rezultati koji se odnose na tvrdnju da maloljetni počinitelji kaznenih djela ne bi trebali ići u poseban maloljetnički zatvor, već u zatvor za odrasle, poprilično su konfuzni i nelogični. Naime, dok većina ispitanika uglavnom potvrdno odgovara na nametanje strožih sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela, u ovome slučaju iskazuju veću benevolentnost.

Valja naglasiti kako pozitivan stav prevaginja iz ohrabrujućih podataka o tome da se maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu uspješno rehabilitirati. Konačno, može se zaključiti da većina ispitanika iskazuje represivne i negativne stavove, iako postoji i visoka razina ambivalentnosti u odgovorima.

Na diskriminativnoj analizi prevladavaju jednako zabrinjavajući stavovi, budući da oni ispitanici koji smatraju da dobro poznaju sustav sudovanja za mladež u Hrvatskoj, imaju loše mišljenje o prilagođenosti tog sustava smatraju kako bi sankcije trebale biti strože te da u postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela ne bi trebalo voditi računa o o njihovoj dobrobiti.

Sukladno tome, isti ispitanici su skloniji stavu da maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu jednako odgovarati za ta djela kao odrasle osobe te da bi maloljetni počinitelji trebali biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenog kaznenog djela. Oni također smatraju da maloljetne osobe ne čine uglavnom sitna kaznena djela. Nadalje, promatranjem dviju skupina ispitanika, odnosno onih ispitanika koji svoje poznavanje hrvatskog pravosuđa za maloljetne počinitelje kaznenih djela ocjenjuju dobrim i onih ispitanika koji to poznavanje ocjenjuju lošim, statistički značajno razlikuju u stavovima o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Nastavno tim podacima, ispitanici koji misle da dobro poznaju kaznenopravni sustav za maloljetnike u našoj zemlji, ne vjeruju u mogućnost uspješne rehabilitacije maloljetnih počinitelja kaznenih djela i smatraju da su rehabilitacijski programi namijenjeni tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela u Hrvatskoj nisu učinkoviti.

Sumirajući rezultate deskriptivne i diskriminativne analize, evidentno je da su sve hipoteze odbačene i da u hrvatskoj javnosti zapravo prevladava poprilično pesimističan, negativan, represivan i, u konačnici, obeshrabrujući stav o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i njihovoj rehabilitaciji. Međutim, moguće je da su podaci ispali tako negativno usmjereni s obzirom da je istraživanje provedeno dok je bilo aktualno suđenje dvadesetjednogodišnjem mladiću koji je prije godinu dana usmrtio svoju trudnu bivšu djevojku. U svakom slučaju, prijeko je potrebno informiranje građana kako bi se bolje upoznali sa sustavom sudovanja za mladež i modelom alternativnih mjera u kaznenom postupku. Međutim, potrebno je utvrditi najbolje načine kojima bi se to postiglo. Građanima se može pristupiti putem medija, novinskih napisa ili uvođenjem te problematike u sustav srednjoškolskog programa obrazovanja u sklopu nastavnog gradiva, kako bi se sve dobne skupine osvijestilo o nužnosti alternativnih mjera i rehabilitacije za ispravan daljnji razvoj maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

7. ZAHVALE

Zahvaljujemo Hrvatskoj Udruzi sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za djecu i mladež koja nam je omogućila sudjelovanje u ovom istraživanju. Posebno zahvaljujemo dr. sc. Lani Petö Kujundžić, gđi Matei Babić i gđi Davorki Lalić Lukačin na pomoći u izradi instrumenta za potrebe ovog istraživanja.

8. POPIS LITERATURE

1. Bareinske, C. (2004) Sanktion und Legalbewährung im Jugendstrafverfahren in Baden-Württemberg. Freiburg i. Br.: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht.
2. Bishop, D. M., Decker, S. H. (2006) Punishment and control: Juvenile Justice Reform in the USA u J. Junger-Tas, J., Decker, S. H. (ur.) International Handbook of Juvenile Justice. Dordrecht: Springer: 3-35.
3. Cajner Mraović, I., Asančaić, V., Derk, D. (2015) Juvenile Crime in the 21st Century: A Really Escalating Problem or Just a Media Sensation? The Case of Croatia, *Varstvoslovje*, sv. 2:194-212.
4. Cauffman, E., Steinberg, L. (2000a) Researching adolescents' judgment and culpability u Grisso, T., Schwartz, R. G. (ur.) Youth on Trial: A Developmental Perspective on Juvenile Justice. Chicago: University of Chicago Press: 325-343.
5. Cauffman, E., Steinberg, L. (2000b) (Im)maturity of judgment in adolescence: why adolescents may be less culpable than adults, *Behavioral Sciences and the Law*. sv. 18: 741-760.
6. Cernkovich, S. A., Giordano, P. C. (1987) Family relationships and delinquency, *Criminology* sv. 25: 295-321 .
7. Crasmöller, B. (1996) Wirkungen strafrechtlicher Sozialkontrolle jugendlicher Kriminalität. Pfaffenweiler: Centaurus Verlag.
8. Cvjetko, B., Singer, M. (2011) Kaznenopravna odgovornost mladeži u praksi i teoriji. Zagreb: Organizator.
9. Doek, J. (2009) The UN Convention on the Rights of the Child u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
10. Dünkel, F. (2003a) Entwicklungen der Jugendkriminalität und des Jugendstrafrechts in Europa - ein Vergleich u Riklin, F. (ur.) Jugendliche, die uns Angst machen. Was bringt das Jugendstrafrecht? Luzern: Caritas-Verlag: 50-124.

11. Dünkel, F. (2003b) Youth violence and juvenile justice in Germany u Dünkel, F., Drenkhahn, K. (ur.) Youth Violence: New Patterns and Local Responses – Experiences in East and West. Mönchengladbach: Forum Verlag Bad Godsberg: 96-142.
12. Dünkel, F. (2009) Diversion: A Meaningful and Successful Alternative to Punishment in European Juvenile Justice Systems u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
13. Dünkel, F. (2009) Young People's Rights: The Role of the Council of Europe u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
14. Dünkel, F., Pruin, I. (2009) Community Sanctions and the Sanctioning Practice in Juvenile Justice Systems in Europe u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
15. Gottfredson, M. R., Hirschi, T. (1990) A General Theory of Crime, Stanford: Stanford University Press.
16. Heinz, W. (2005) Zahlt sich Milde aus? Diversion und ihre Bedeutung für die Sanktionspraxis. Teil 1 und 2. *Zeitschrift für Jugendkriminalrecht und Jugendhilfe* sv. 16: 166-178, 302-312.
17. Heinz, W. (2006) Rückfallverhütung mit strafrechtlichen Mitteln. Diversion – eine wirksame Alternative zu “klassischen” Sanktionen, *Soziale Probleme*, sv. 17: 174-192.
18. Heinz, W.(2008) Das strafrechtliche Sanktionensystem und die Sanktionierungspraxis in Deutschland.
19. Hirschi , T. (1969) Causes of Delinquency. Berkeley: University of California Press.
20. Jehle, J. M., Wade, M. (2006) Coping with Overloaded Criminal Justice Systems. The Rise of Prosecutorial Power Across Europe. New York: Springer.
21. Junger-Tas, J. (2009) Challenges to criminology in the 21st century, *Criminology in Europe, Newsletter of the European Society of Criminology*, sv: 8(3), 3: 13-16.
22. Junger-Tas, J. (2009) The Importance of the Family u The Many Faces of Youth Crime: Contrasting Theoretical Perspectives u Junger-Tas, et al. (ur.) Juvenile Delinquency across Countries and Cultures:
23. Junger-Tas, J., Marshall, I.H., Enzmann, D., Killias, M., Steketee, M., Gruszczyńska, B., Lucia, S., Jonkman, H. (2012) The Many Faces of Youth Crime: Contrasting Theoretical Perspectives on Juvenile Delinquency across Countries and Cultures. New York: Springer.

24. Keating, D. (1990) Adolescent thinking u Feldman, S. S., Elliott, G.R. (ur.) At the threshold: The developing adolescent. Cambridge, MA: Harvard University Press: 54-89.
25. Kornhauser, R. R. (1978) Social Sources of Delinquency: An Appraisal of Analytic models. University of Chicago Press: Chicago.
26. Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M. (1986) Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. *Crime and Justice: An Annual Review of Research* 7: 29-151.
27. Maccoby, E. E., Jacklin, C., N. (1980) Sex differences in Aggression: a Rejoinder and Reprise, *Child Development*, sv. 51: 964-980.
28. McCold, P. (1996) Restorative justice and the role of community u Galaway, B., Hudson, J. (ur.) *Restorative Justice: International Perspectives*. Amsterdam: Kugler: 85-101.
29. McCold, P. (2000) Towards a holistic vision of restorative juvenile justice: a reply to the maximal-ist model, *Contemporary Justice Review*, sv. 3: 357.
30. McCold, P.(2000) Towards a holistic vision of restorative juvenile justice: a reply to the maximal-ist model, *Contemporary Justice Review*, sv. 3: 357.
31. McCold, P., Wachtel, T. (2003) In Pursuit of Paradigm: A Theory of Restorative Justice, *Restorative Practices E-Forum*, August 12: 1-3.
32. Moffitt, T. E., Caspi, A., Rutter, M., Silva, P.A. (2001) *Sex Differences in Antisocial Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
33. Morash, M. , Rucker, L. (1989) An exploratory study of the connection of mother's age at childbearing to the children's delinquency in four data sets, *Crime and Delinquency* sv. 35: 45-93.
34. Moxon, D. (1998) The role of sentencing policy u Goldblatt, P., Lewis, C. (ur.) *Reducing Offending: An Assessment of Research Evidence on Ways of Dealing with Offending Behaviour*. London: Home Office Research Study 187: 85-100.
35. Patterson, G. R. (1995) Coercion as a basis for early age of onset for arrest u McCord, J. (ur.) *Coercion and punishment in long-term perspective*. Cambridge: Cambridge University Press: 81-105.
36. Prein, G., Schumann, K.F. (2003) Dauerhafte Delinquenz und die Kumulation von Nachteilen u Schumann, K. F. (ur.) *Delinquenz im Lebensverlauf*. Bremer

- Längsschnittstudie zum Übergang von der Schule in den Beruf bei ehemaligen Hauptschülern. Vol 1 i 2. München: Juventa: 181-208.
37. Pruin, I., Dünkel, F. (2009) Community Sanctions and the Sanctioning Practice in Juvenile Justice Systems u Europe in Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
 38. Raiser, T. (2007) Grundlagen der Rechtssoziologie: Das lebende Recht. 4th ed., Stuttgart: Mohr Siebeck.
 39. Reiss, A.J. ,Roth , J.A. (1993) Panel on the understanding and control of violent behavior. Understanding and Preventing Violence. Washington, DC, National Academy Press.
 40. Rowe, D. C., Vazsonyi, A. T., Flannery, D. J., (1995) Sex differences in Crime: do means and within-sex variation have similar causes?, *Journal of research in Crime and Delinquency*, sv. 32: 84-100.
 41. Rutter, M. (1980) Changing Youth in a Changing Society. Cambridge: Harvard University Press.
 42. Rutter, M., Giller , H., Hagell, A. (1998) Antisocial Behaviour by Young People. New York: Cambridge University Press.
 43. Rutter, M., Giller, H., Hagell, A. (1998) Antisocial Behaviour by Young People. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
 44. Sampson , R. J., Laub, J. H. (1993) Crime in the Making – Pathways and Turning Points Through Life. Cambridge,Harvard University Press.
 45. Sampson, R. J., Laub, J. H. (1993) Crime in the Making – Pathways and Turning Points Through Life. Cambridge: Harvard University Press.
 46. Sampson, R. J., Morenoff, J. D., Earls, F. (1999) Beyond social capital: Spatial dynamics of collective efficacy for children, *American Sociological Review*, sv. 64: 633-660.
 47. Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., Earls, F. (1997) Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy, *Science*, sv. 277: 918-924.
 48. Schumann, K. F. (2003a) (ur.) Delinquenz im Lebensverlauf. Bremer Längsschnittstudie zum Übergang von der Schule in den Beruf bei ehemaligen Hauptschülern, vol. 1 i 2. München: Juventa.
 49. Schumann, K. F. (2003b) Delinquenz im Lebenslauf–Ergebnisbilanz und Perspektiven u Schumann, K. F. (ur): Delinquenz im Lebensverlauf. Bremer Längsschnittstudie zum

Übergang von der Schule in den Beruf bei ehemaligen Hauptschülern. Vol 1 i 2. München: Juventa: 209-222.

50. Scott, E., Reppucci, N., Woolard, J. (1995) Evaluating adolescent decision-making in legal contexts, *Law and Human Behavior*, sv. 19: 221-244.
51. Sedlak, A. J. (1991) National Incidence and Prevalence of Child Abuse and Neglect. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services .
52. Spittler, G. (1970) Norm und Sanktion. 2nd ed., Olten: Walter.
53. Steinberg, L. (2002) Adolescence (6th edition). New York: McGraw Hill.
54. Steinberg, L., Cauffman, E. (1996) Maturity of judgment in adolescence: Psychosocial factors in adolescent decision-making, *Law and Human Behavior*, sv. 20:249-272.
55. Storz, R. (1994) Jugendstrafrechtliche Reaktionen und Legalbewährung u Heinz,W., Storz, R. (ur.) Diversion im Jugendstrafverfahren der Bundesrepublik Deutschland. 3rd ed., Bonn: Forum Verlag Godesberg: 131-222.
56. Thornberry, T. P., Lizotte, A. J., Krohn, M. D., Smith, C., Porter, P. K. (2003) Causes and consequences of delinquency: Findings from the Rochester Youth Development Study u Thornberry, T. P., Krohn, M. D. (ur.) Taking Stock of Delinquency: An Overview of Findings from Contemporary Longitudinal Studies, New York: Kluwer: 11-46.
57. Tonry, M., Doob, A. N. (2004) Youth Crime and Youth Justice. Comparative and Cross-National Perspectives, Chicago: University of Chicago Press.
58. Warr, M. (2002) Companions in Crime: The Social Aspects of Criminal Conduct. Cambridge. Cambridge University Press.
59. Weijers, I., Grisso, T. (2009) Criminal Responsibility of Adolescents: Youth as Junior Citizenship u Junger-Tas, J., Dünkel, F. (ur.) Reforming Juvenile Justice. New York: Springer.
60. Žižak, A. (2003) Konceptualni okvir u Koller- Trbović, N., Cvjetko, B., Koren-Mrazović, M. Model izvansudske nagodbe u kaznenom postupku prema maloljetnicima i mlađim punoljetnicima, Ministarstvo rada i socijalne skrbi RH, Državno odvjetništvo RH i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb.

9. SAŽETAK

Marga Hajdin, Nina Kajser, Martina Kočiš

PODRŠKA HRVATSKE JAVNOSTI SUVREMENIM PRISTUPIMA RESOCIJALIZACIJE MALOLJETNIH POČINITELJA KAZNENIH DJELA

Polazeći od teorije restorativne pravde, ovaj rad donosi analizu i pregled stavova šire zajednice o alternativnim mjerama za maloljetne počinitelje kaznenih djela. Cilj rada bilo je utvrđivanje prevladavajućeg mišljenja hrvatske javnosti o provođenju i učinkovitosti rehabilitacijskih, odnosno alternativnih mjera te koliko podupiru takve mjere. Istraživanje je provedeno kvantitativnom metodologijom, korištenjem metode ankete. Anketiranje je provedeno na uzorku od 479 hrvatskih građana, koji su dobrovoljno i anonimno mogli ispuniti upitnik, a pristup anketnome upitniku bio im je omogućen putem društvene mreže *facebook*, u travnju 2018. godine. Strukturu ispitanika dominantno čine osobe ženskog spola, njih čak 77,7 %. Podaci su prikupljeni na bazi upitnika koji uključuje tri seta varijabli: stavovi o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenome postupku, stavovi o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela, stavovi o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i sociodemografski podaci o ispitanicima. Posebno značenje za ovo istraživanje predstavljaju stavovi građana o tome koliko su upoznati s hrvatskim pravosuđem za maloljetne počinitelje kaznenih djela, uviđaju li važnost rehabilitacijskog programa za maloljetne počinitelje kaznenih djela te njihovu osobnu spremnost da pomognu maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u procesu njihove rehabilitacije uključivanjem u rad njihove udruge. Korištene su metode deskriptivne statistike (apsolutne i relativne frekvencije) kao i multivarijatne metode (diskriminativna analiza) obrade podataka i odbačene su sve hipoteze. Dobiveni rezultati pokazuju kako upravo oni ispitanici koji svoje poznavanje hrvatskog sustava sudovanja za mladež procjenjuju dobrim, iskazuju negativne i represivne stavove te ne podržavaju alternativne mjere predviđene za maloljetne počinitelje kaznenih djela, što je potencijalno opasno za dobrobit maloljetnih počinitelja kaznenih djela, ali i šire zajednice jer se marginaliziraju potrebe maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Ključne riječi: maloljetni počinitelji kaznenih djela, kazneni postupak, rehabilitacija, alternativne mjere, stavovi javnosti.

10. SUMMARY

Marga Hajdin, Nina Kajser, Martina Kočiš

CROATIAN PUBLIC SUPPORT TO MODERN APPROACHES IN RESOCIALIZATION OF JUVENILE OFFENDERS

Starting from the theory of restorative justice, this paper provides an analysis and an overview of broader community attitudes on alternative measures for juvenile perpetrators of criminal offences. The aim of the paper was to determine the prevailing opinion of the Croatian public on the implementation and effectiveness of rehabilitation or alternative measures and how much the public supports such measures. Quantitative methodology was used in the research, with a survey as a method. The survey was conducted on a sample of 479 Croatian citizens who could voluntarily and anonymously fill in the questionnaire, and access to the questionnaire was provided through the social network Facebook in April 2018. The structure of the respondents is predominantly made by female respondents, up to 77.7%. Data were collected by a questionnaire that includes three sets of variables: attitudes on juvenile perpetrators of criminal offences and criminal proceedings, positions on rehabilitation of juvenile perpetrators, attitudes on alternative measures against juvenile perpetrators of criminal offences and socio-demographic data on respondents. Particularly relevant for this research are the attitudes of citizens about how familiar are they with the Croatian judiciary for juvenile perpetrators of criminal acts and do they recognize the importance of a rehabilitation program for juvenile perpetrators of criminal offenses and their readiness to assist juvenile perpetrators of criminal offenses in their rehabilitation process by including them in their work associations. Methods of descriptive statistics (absolute and relative frequencies), as well as multivariate methods (discriminative analysis) of data processing, have been used and all hypotheses have been rejected. The obtained results show that those respondents who are familiar with the Croatian judiciary system for juvenile delinquency assess the negative and repressive attitudes, and in fact do not support alternative measures for juvenile offenders, potentially posing a high level of danger to the benefit of juvenile perpetrators of criminal offenses, but also the wider community because they are marginalizing the needs of juvenile perpetrators of criminal offenses.

Key words: juvenile perpetrators of criminal offences, criminal proceedings, rehabilitation, alternative measures, public attitudes.

11. PRILOZI

11.1. PRILOZI

Poštovani,

Studentice smo prve i druge godine diplomskog studija sociologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu te želimo istražiti koji su stavovi građana u Hrvatskoj o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, njihovom rehabilitacijskom procesu te stavove o njihovu povratku u svakodnevicu.

Rehabilitacija je pristup u tretmanu maloljetnih počinitelja kaznenih djela kojem je glavni cilj odgoj, preodgoj i ispravan razvoj maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Alternativne mjere za maloljetne počinitelje kaznenih djela služe njihovu preusmjeravanju iz kaznenog postupka pomoću odgojnih mjera, koje se nastoje realizirati izvan formalnog kaznenog postupka i formalnih kaznenih sankcija. Ovim se mjerama eliminira negativno etiketiranje i pridonosi se pozitivnom psihosocijalnom razvoju maloljetne osobe.

Sve navedene tvrdnje u upitniku napisane u muškom rodu odnose se jednako na oba spola.

U cilju što cjelovitijeg sagledavanja problematike postupanja s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i njihovim statusom u hrvatskom društvu, molimo Vas da odgovorite na sva pitanja u anketi. Uzmite u obzir da nam je Vaše mišljenje važno i da ćemo odgovore koje dobijemo pomno proučiti. Anketa je **anonimna**, što znači da se ne potpisujete i da nitko neće provjeravati Vaše odgovore. Sve što ćete ispuniti ostaje strogo povjerljivo i koristit će se isključivo za skupnu statističku obradu, a ne kao pojedinačan podatak.

Molimo Vas da na svako pitanje zaokružite samo jedan odgovor.

Unaprijed zahvaljujemo i srdačno Vas pozdravljamo!

Za početak Vas molimo nekoliko podataka o Vama:

1. **Kojeg ste spola?** a) Ženski b) Muški
2. **Na crtu upišite koliko imate godina.** _____
3. **Koji je Vaš zadnji ostvareni stupanje obrazovanja?**
a) Srednja škola b) Preddiplomski studij c) Diplomski studij d) Poslijediplomski studij
4. **Koliko smatrate da ste upoznati sa hrvatskim pravosuđem za maloljetne počinitelje kaznenih djela?**
a) Loše b) Zadovoljavajuće c) Dobro d) Vrlo dobro e) Izvrsno
5. **Slažete li se s mišljenjem da bi maloljetni počinitelji tijekom rehabilitacije trebali biti uključeni u rad neke udruge?**
a) U potpunosti se ne slažem b) Ne slažem se c) Niti se slažem, niti se ne slažem
d) Slažem se e) U potpunosti se slažem
6. **Jeste li član neke udruge?** a) Da b) Ne

Ako ste na prethodno pitanje odgovorili sa da, molimo Vas odgovorite na pitanje 6.A., a ako ste odgovorili sa ne, molimo Vas odgovorite na pitanje broj 7.

- 6.A. **Biste li primili maloljetnog počinitelja kaznenog djela u udruhu čiji ste član u svrhu njegove rehabilitacije?** a) Da b) Ne
7. **Kada biste bili član neke udruge, biste li primili maloljetnog počinitelja u udruhu na rad u svrhu rehabilitacije?** a) Da b) Ne
8. **Na skali od 1 do 5 zaokružite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i kaznenom postupku prema njima.**

	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Maloljetne osobe uglavnom čine sitna kaznena djela.	1	2	3	4	5
Maloljetne osobe mogu počinuti jednako teška kaznena djela kao i punoljetne osobe.	1	2	3	4	5
Maloljetne osobe ne mogu jednako odgovarati za svoja ponašanja kao punoljetne osobe.	1	2	3	4	5
U kaznenom postupku prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba voditi računa o njihovoj dobrobiti.	1	2	3	4	5
Maloljetnim počiniteljima kaznenih djela trebalo bi se suditi na sudu za odrasle.	1	2	3	4	5
Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti sankcionirani proporcionalno težini počinjenoga kaznenog djela.	1	2	3	4	5
Ispravan razvoj maloljetnih osoba treba biti cilj sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela.	1	2	3	4	5

Pri izricanju sankcija maloljetnim počiniteljima kaznenih djela treba uzimati u obzir okolinu iz koje dolaze.	1	2	3	4	5
Kaznene sankcije za maloljetne počinitelje kaznenih djela trebale bi biti strože.	1	2	3	4	5
	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne bi trebali ići u poseban maloljetnički zatvor, nego u zatvor za odrasle.	1	2	3	4	5
Sustav maloljetničkog pravosuđa u Hrvatskoj dobro je prilagođen za maloljetne počinitelje kaznenih djela.	1	2	3	4	5
Javnost treba biti informirana o identitetu maloljetnog počinitelja kaznenog djela radi vlastite sigurnosti.	1	2	3	4	5

9. Na skali od 1 do 5 zaokružite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama o rehabilitaciji maloljetnih počinitelja kaznenih djela

	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu se uspješno rehabilitirati.	1	2	3	4	5
Maloljetni počinitelji kaznenih djela spremni su raditi na svojoj rehabilitaciji.	1	2	3	4	5
Maloljetni počinitelji kaznenih djela trebali bi biti uključeni u programe rehabilitacije, čak i ako ne pokazuju pokajanje za počinjeno kazneno djelo.	1	2	3	4	5
Ako maloljetni počinitelj kaznenog djela ne pokaže inicijativu ili želju za rehabilitacijom, ona se ne bi trebala ni započinjati.	1	2	3	4	5
Mlađi maloljetni počinitelji kaznenih djela imaju veće šanse uspješnije se rehabilitirati, nego stariji maloljetni počinitelji kaznenih djela.	1	2	3	4	5
U rehabilitacijskim programima maloljetnicima se mora pružiti adekvatno obrazovanje, kako nakon programa ne bi bili zakinuti.	1	2	3	4	5
Maloljetni počinitelji kaznenih djela ne mogu se uspješno rehabilitirati ako se vraćaju u istu okolinu nakon rehabilitacije.	1	2	3	4	5
Uspješna rehabilitacija maloljetnog počinitelja kaznenog djela ovisi o težini kaznenog djela koje je počinio.	1	2	3	4	5
Maloljetnici koji počine nasilna kaznena djela ne zaslužuju imati pristup programu rehabilitacije.	1	2	3	4	5
Maloljetne počinitelje kaznenih djela treba kazniti bez mogućnosti rehabilitacije, neovisno o težini kaznenog djela koje su počinili.	1	2	3	4	5
Program rehabilitacije za maloljetne počinitelje kaznenih djela nepotreban je luksuz za državni proračun.	1	2	3	4	5

Otkrivanjem identiteta maloljetnih počinitelja kaznenih djela narušava se njihova šansa za uspješnom rehabilitacijom.	1	2	3	4	5
Maloljetni počinitelji kaznenih djela, koji prolaze kroz program rehabilitacije u Hrvatskoj, imaju učinkovitu skrb i njegu.	1	2	3	4	5
Tretmani rehabilitacijskog programa, namijenjeni za maloljetne počinitelje kaznenih djela u Hrvatskoj, su učinkoviti.	1	2	3	4	5

10. Na kraju Vas molimo da na skali od 1 do 5 zaokružite u kojoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama o alternativnim mjerama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela

	Apsolutno se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Apsolutno se slažem
Humanitarni rad pomaže maloljetnicima u razvoju empatije.	1	2	3	4	5
Teškim fizičkim radom maloljetnik može shvatiti posljedice svog ponašanja.	1	2	3	4	5
Alternativnim oblicima postupanja prema maloljetnim počiniteljima izbjegava se njihovo negativno etiketiranje.	1	2	3	4	5
Alternativne mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela nisu učinkovite kao formalne sankcije.	1	2	3	4	5
Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima prikladni su samo za maloljetnike koji su počinili kazneno djelo bez elemenata nasilja.	1	2	3	4	5
Alternativni oblici postupanja prema maloljetnim počiniteljima ukazuju na razvoj suvremenog maloljetničkog kaznenog prava.	1	2	3	4	5

Hvala što ste ispunili ovaj upitnik!

11.2. Životopisi autorica

Ime i prezime: **Marga Hajdin**

Datum rođenja: 4. lipnja 1993.

Grad Zagreb

2000. – 2008.: osnovnoškolsko obrazovanje, Druga osnovna škola Varaždin

2000. – 2008.: osnovnoškolsko obrazovanje, Glazbena škola u Varaždinu

2008. – 2012.: srednjoškolsko obrazovanje, Prva gimnazija Varaždin, dvojezični smjer

2012.: suradnica na projektu *Pomoć u učenju* u organizaciji Obiteljskog centra Varaždinske županije

2012.: suradnica na projektu *Inter-Community learning – university/school/community learning partnership – university students supporting children at risk of educational 'failure' through targeted learning support* u organizaciji Fakulteta organizacije i informatike Varaždin

2014. – 2017.: preddiplomski sveučilišni studij sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

2016. – 2017.: demonstratorica na kolegiju *Socijalna patologija*

2017.: sudjelovala u organizaciji projekta *Sociologija u praksi*

Od 2017.: diplomski sveučilišni studij sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

2017.: suradnica na projektu *Prometne navike i potrebe* na Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar

2017. – 2018.: demonstratorica na kolegijima *Socijalna patologija*, *Sociologija hrvatskoga društva 3* i *Akadska pismenost*

2018.: suradnica na projektu *Uvjeti i kvaliteta života hrvatskih branitelja* na Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar

ŽIVOTOPIS AUTORA

Ime i prezime: Nina Kajser

Datum rođenja: 20. svibnja 1994.

Grad Zagreb

2001-2009: osnovnoškolsko obrazovanje, Osnovna škola "Tituš Brezovački"

2009-2013: srednjoškolsko obrazovanje, Opća gimnazija " Tituš Brezovački"

2013-2016: preddiplomski sveučilišni studij sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

2015: Demonstrator na kolegiju Sustavna sociologija 1

2015–2016: Demonstrator na kolegiju Sustavna sociologija 2

Od 2016: diplomski studiji sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

2016–2017: Demonstrator na kolegiju Uvod u javne politike

2017: Demonstrator na kolegiju Socijalna patologija

2017: Sudjelovanje na projektu „Alternative Ways to Adress Youth – AWAY”

2017- 2018: Demonstrator na kolegiju Sociologija hrvatskog društva 3

2017–2018 Volonterka u Centru za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje Sirius

2018: Demonstrator na kolegiju Nasilje djece i maloljetnika

2018: Sudjelovanje u projektu tvrtke Coca-Cola HBC Hrvatska Coca-Colina podrška mladima

Ime i prezime: **Martina Kočiš**

Datum i mjesto rođenja: 02. lipnja 1994.

Grad Zagreb

2001-2009: osnovnoškolsko obrazovanje, osnovna škola „Žuti brijeg“ u Zagrebu

2009-2013: srednjoškolsko obrazovanje, opća gimnazija „Tituš Brezovački“ u Zagrebu

2014-2017: preddiplomski sveučilišni studij sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Od 2017: diplomski studij sociologije, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Od 2017: volonterka u Centru za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje „Sirius“